

UNIVERSITÉ DE COPENHAGUE

**CAHIERS
DE
L'INSTITUT DU MOYEN-ÂGE GREC ET LATIN**

81

Centre for the Aristotelian Tradition

Saxo Institute

2012

The Latin « Third Man ».
A Survey and Edition of Texts from the XIIIth Century

Leone Gazziero

Département de Philosophie (Université de Genève)
Laboratoire d'Etudes sur les Monothéismes (UMR8584)

Alberto Galluccio
carissimo pietate filii et amore

Introduction

0. Prolegomena

Readers of the *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin* are long familiar with editions of medieval texts which bear on similar issues or belong to the same topic ¹. Those gathered here for the first time all dwell on the Latin interpretation of the « Third Man » argument as it occurs in chapter twenty-two of Aristotle's *Sophistici elenchi*.

The introduction will give the general outlines of the subject, which is to be dealt with in more detail in a forthcoming book whose scope will be the argument's history as a whole. The edition serves a twofold purpose : primarily, it is meant to provide a new, substantial contribution to the medieval corpus of the « Third Man » argument, rather incomplete to this day. Secondly, it provides a background survey which ought to enable

---

¹. In scope and purpose this study draws its inspiration from a score of Sten Ebbesen's authoritative contributions, namely EBBESEN [12], [16a] and [16b]. Sten Ebbesen's work, however, has been more than inspirational. What palaeographic skills I learnt, I learnt from him. More to the point, he shared with me his transcripts of Robert Grosseteste's, Robert Kilwardby's and Robert of Aucumpno's commentaries ([SE31], [SE35] and [SE48] respectively), which I was allowed to use in order to check my own.

readers to restate the case, should they disagree with the thesis argued for in the forthcoming monography and summarized hereafter.

1. The Latin « Third Man » : the *Corpus*

Over the past half century, the Latin tradition of Aristotle's *Sophistici elenchi* has received a considerable amount of scholarly attention. Relevant materials have been identified and described². Several commentaries and tracts on fallacies have been edited³. A number of studies have been devoted to both their historical development⁴ and their philosophical interest⁵.

Such a display of scholarly endeavour, however, has been of little avail as far as the understanding of the Latin « Third Man » is concerned. Our information still suffers from a lack of material evidence and no convincing explanation of what the argument became at the hands of the

---

². Lambertus Maria de Rijk landmark study (DE RIJK [38]), Charles Lohr's general assessment of the Aristotelian exegetical tradition (LOHR [30a-h]) and, above all, Sten Ebbesen's list of sources (EBBESEN [15b], [16a], [16b]) have provided the frame of reference for this investigation.

³. Editions prior to 1998 are listed in S. Ebbesen's 1993 and 1997-1998 catalogues. Since the Nineties a few new items have appeared: notably, *Anonymi Mazarinei Quaestiones super librum Elenchorum* (a set of questions closely related to *Anonymi Pragensis Quaestiones super Aristotelis Sophisticos elenchos* [SE74]), *Gualthieri Burlei Quaestiones super Sophisticos elenchos*, *Gualthieri Burlei super Tractatum fallaciarum* (partial edition), *Ioannis Duns Scoti Quaestiones super librum Elenchorum Aristotelis* [SE81], *Anonymi Pragensis Quaestiones super Aristotelis Sophisticos elenchos* [SE74].

⁴. Among past researches and publications which made an early and groundbreaking contribution to the history of Aristotle's *Sophistici elenchi* in the Latin Middle Ages, it is imperative to mention MINIO-PALUELLO [32], [33], [34], [35] and [36]. Besides his summa (EBBESEN [8]) and several essays collected in EBBESEN [19a] and [19b], EBBESEN [7], [9], [10], [14], [15a], [18] and [20] (forthcoming, which I was kindly allowed to read) have proved most valuable in ascertaining and analysing the various phases of such a development.

⁵. EBBESEN [13] deserves a special mention. In close connection with our subject should be also mentioned EBBESEN [6], GAMBRA [22], ROSIER-CATACH [39], TABARRONI [43] and [44] (unpublished draft, which Andrea Tabarroni had the kindness to share with me).

Western masters has been offered so far. Since it reveals some recurrent features, the documentation edited hereafter is likely to improve the situation on both accounts.

An inventory of XIIIth century sources discussing the argument will give us a fairly accurate estimate both of the extant corpus of the Latin « Third Man » and of the current proportion between edited and unedited materials ⁶ :

[SE31] *Roberti Grosseteste quod fertur Commentarium in Sophisticos elenchos*, Oxford Merton College 280, 31va - 31vb ⁷. Edited below, p. 30-32.

[SE32] *Petri Hispani Portugalensis Tractatus*, L.M. de Rijk (ed.), *Peter of Spain (Petrus Hispanus Portugalensis)*. Tractatus called afterwards *Summule logicales*, Assen, Van Gorcum, 1972, VIII, 141.31 - 143.19.

[SE34] *Anonymi Monacensis Commentarium in Sophisticos elenchos*, Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm. 14246, 39ra - 39rb, Admont Stiftsbibliothek 241, 78rb - 78vb ⁸. Edited below, p. 33-44.

[SE35] *Roberti <Kilwardby> Commentarium in Sophisticos elenchos*, Cambridge Peterhouse 205, 333rb - 333vb, Paris Bibliothèque nationale lat. 16619, 61rb - 61vb, Milano

⁶. Acronyms of the type « SE » followed by a number refer to corresponding entries in EBBESEN [15b], [16a] and [16b]. Bibliographical details are given when new items have appeared.

⁷. Rodney Thomson's description of manuscript Oxford Merton College 280 (recently refoliated), in R.M. THOMSON [45], p. 216-217 supersedes previous ones (COXE [3], I, p. 110-11 ; BAUR [1], p. 16 et p. 30-31 ; POWICKE [37], p. 115-116). The authenticity of the commentary is still much debated (in favour of Grosseteste's paternity : S.H. THOMSON [46], p. 81-82 ; CALLUS [2], p. 12 ; CROMBIE [4], p. 46-47 – against Grosseteste's paternity : SOUTHERN [42], p. 31 – perplexed : LEWRY [27], p. 405 ; EBBESEN [11], p. 6 now in EBBESEN [18b], p. 35-36) and nothing short of a complete edition is likely to settle the matter.

⁸. Description of manuscript Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm. 14246 in FAES DE MOTTONI [21], p. 134-141. Cf. ROSSI [40], p. 357-358.

- [SE41] Biblioteca Ambrosiana M 96 sup., 187r⁹. Edited below, p. 45-53.
- [SE45] *Nicholai Parisiensis Notulae super librum Elenchorum*, Praha Knihovna Metropolitni Kapituli L.76 (1322), 74vb - 75rb¹⁰. Edited below, p. 54-59.
- [SE48] *Roberti codicis Veneti Commentarium in Sophisticos elenchos*, Venezia Biblioteca marciana lat. VI.66 (2528), 46r - 47r¹¹. Edited below, p. 60-67.
- [SE49] *Roberti de Aucumpno Commentarium in Sophisticos elenchos*, Cambridge Peterhouse 206, 180vb - 181ra, Paris Bibliothèque Mazarine 3489, 36va - 36vb¹². Edited below, p. 68-82.
- [SE52] *Alberti magni Expositio Sophisticorum elenchorum*, P. Jammy (ed.), Lyon, C. Prost, 1651, 938b - 939a ≈ A. Borgnet (ed.), *Alberti Magni opera omnia*, Paris, L. Vives, 1890, II, 681a.
- [SE54] *Roberti Anglici Commentarium in Sophisticos elenchos*, Oxford Bodleian Library Canon. misc. 403, 247vb - 248ra¹³. Edited below, p. 83-87.
- [SE54] *Thomae de Aquino (?) De fallaciis*, H.-F. Dondaine (ed.), *Sancti Thomae de Aquino Opera omnia*, Roma, 1976, IX, 411a.

---

⁹. Description of manuscript Cambridge Peterhouse 205 in LEWRY [25], p. 24-27. Partial edition according to the Parisian manuscript in DE LIBERA [28], p. 194-197 and [29], p. 180-183.

¹⁰. Cf. the recent entry in WEIJERS-CALMA [47], p. 209-210.

¹¹. Description of manuscript Venezia Biblioteca marciana lat. VI.66 (2528) in LEWRY [25], p. 22-24. Cf. LEWRY [26], p. 43-51.

¹². Description of manuscript Cambridge Peterhouse 206 in LEWRY [25], p. 16-22 ; description of manuscript Paris Bibliothèque Mazarine 3489 in SENKO [41], II, p. 149. Cf. WEIJERS-CALMA [47], p. 158-159.

¹³. Description of manuscript Oxford Bodleian Library Canon. misc. 403 in LEWRY [25], p. 27-31.

- [SE64] *Anonymi Salmaticensis-Florentinus Quaestiones super Sophisticos elenchos*, S. Ebbesen (ed.), *Incertorum auctorum Quaestiones super Sophisticos elenchos*, Copenhagen, G.E.C. Gad, 1977, q. 80, 179-185.
- [SE65] *Aegidii romani Expositio super libros Elenchorum*, Venetiis per Bonetum Locatellum, 1496, 54va - 55rb ¹⁴.
- [SE66] *Anonymi Bavarici Lectura super librum Elenchorum*, Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm 8002, 28rb - 28vb ¹⁵. Edited below, p. 88-91.
- [SE68] *Anonymi Cordubensis Quaestiones super Sophisticos elenchos*, S. Ebbesen (ed.), *Incertorum auctorum Quaestiones super Sophisticos elenchos*, Copenhagen, G.E.C. Gad, 1977, q. 838, 362-366.
- [SE71] *Simonis de Faverisham Quaestiones novae super libro Elenchorum*, S. Ebbesen, T. Izbicki, J. Longeway, F. del Punta, E. Serene, E. Stump (ed.), Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1984, q. 19, 148-150.
- [SE81] *Ioannis Duns Scoti Quaestiones super librum Elenchorum Aristotelis*, R. Andrews, O. Bychkov, S. Ebbesen, G. Etzkorn, G. Gal, R. Green, T. Noone, R. Plevano, A. Traver (ed.), St. Bonaventure N.Y., St. Bonaventure University, 2004, q. 41, 459-463.
- [SE84] *Anonymi Cantabrigiensis Expositio super libros elenchorum*, Cambridge Gonville & Caius College 512/543, 197vb. Edited below, p. 92-93 ¹⁶.

---

¹⁴. Integrations to Lohr's list of manuscripts in TABARRONI [43], p. 198. Cf. DONATI [5], p. 43-46.

¹⁵. Description of manuscript Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm. 8002 in FAES DE MOTTONI [21], p. 75-79. Traces of the commentary in a Parisian manuscript (Paris Bibliothèque nationale lat. 13937, description in LUNA [31], p. 128-130) have been recently discovered by Sten Ebbesen (cf. EBBESEN [17], p. 343, note 46).

2. The Latin « Third Man » : the Argument

According to its definition¹⁷, the fallacy of figure of speech occurs when the morphological resemblance between different words conveys the illusion that they signify the same thing or the same kind of things. Things that are not the same (τὸ μὴ ταῦτό) happen to be said (ἐρμηνεύεται, λέγεται) in the same way (ὡσαύτως). Such a lexical uniformity is likely to raise false expectations about what those things are and how they are related.

Besides a number of minor disorders – such as nouns whose masculine, feminine or neuter gender is at odds with that of the realities they stand for¹⁸; or verbs whose conjugation follows the typical passive inflection, whilst they mean that a given action is performed rather than suffered and vice versa¹⁹ – the most serious confusion fallacies of figure of speech may lead to arises over proper names and common nouns whose semantics is at variance but whose morphology is not. As singular and universal terms look pretty much the same, we may fall under the wrong impression that the things they symbolize are pretty much the same too; which is definitely a mistake, since – as every reader of Aristotle should know – particulars and universals may well share the way they are called, yet they are two different kinds of things altogether, especially insofar as substances are concerned²⁰.

Although in recent times one can hardly find two scholars agreeing on anything about the argument, there is strong evidence – both direct and circumstantial²¹ – that Aristotle believed the « Third Man » to be precisely

---

¹⁶. Brief description of manuscript Cambridge Gonville & Caius College 512/543 in EBBESEN [8], III, p. 296, while discussing *Iohanni de Felmingham Quaestiones super librum Elenchorum* [SE79].

¹⁷. *Aristotelis Sophistici elenchi*, 4, 166b 10-18; *Soph. el.*, 7, 169a 29-36; *Soph. el.*, 22, 178a 23-25.

¹⁸. *Soph. el.*, 4, 166b 11-12.

¹⁹. *Soph. el.*, 4, 166b 15-18.

²⁰. *Aristotelis Categoriae*, 5, 3b 10-18.

²¹. *Aristotelis Metaphysica*, Z, 13, 1038b 35 - 1039a 3. *Aristotelis Peri ideôn*, 84.21 - 85.3.

what is in store when one forgets that universals do not exist the robust way particulars do.

As recorded in the *Sophistici elenchi*, the argument runs :

« καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον· τὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἅπαν τὸ κοινὸν οὐ τὸδε τι ἀλλὰ τοιόνδε τι ἢ πρὸς τί πως^[a] ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνει. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Κορίσκου καὶ Κορίσκου μουσικός, πότερον ταῦτόν ἢ ἕτερον; τὸ μὲν γὰρ τὸδε τι, τὸ δὲ τοιόνδε σημαίνει, ὥστ' οὐκ ἔστιν αὐτὸ ἐκθέσθαι. οὐ τὸ ἐκτίθεσθαι δὲ ποιεῖ τὸν τρίτον ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ὅπερ τὸδε τι εἶναι συγχωρεῖν· οὐ γὰρ ἔσται^[b] τὸδε τι εἶναι ὅπερ^[c] Καλλίας καὶ ὅπερ ἄνθρωπός ἐστιν. οὐδ' εἴ τις τὸ ἐκτιθέμενον μὴ ὅπερ τὸδε τι εἶναι λέγοι ἀλλ' ὅπερ ποιόν, οὐδὲν διοίσει· ἔσται γὰρ τὸ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἔν τι, οἷον τὸ ἄνθρωπος. φανερόν οὖν ὅτι οὐ δοτέον τὸδε τι εἶναι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἐπὶ πᾶσιν, ἀλλ' ἤτοι ποιόν ἢ πρὸς τι ἢ ποσὸν ἢ τῶν τοιούτων τι σημαίνειν »

« And <the argument according to which> there is a third man besides <man> himself and particular men. In fact, “man” and all that is common does not refer to a this something but to some quality, to some relative in some way or to something of the kind. The same goes for Coriscus and Coriscus cultivated, whether they are the same or they are different. For the former <i.e. Coriscus> refers to a this something, whilst the latter <i.e. cultivated> to a quality, so that it cannot be set apart. Now, what is responsible for the “Third Man” is not the setting apart but the admission that <man himself> is a this something. In fact, what a man is will not be what Callias is, a this something. Nor does it make any difference if someone says that what is set apart is not a this something but a quality ; for there will still be some unity besides the many, man for instance. Therefore, it is clear that one should not grant that what is predicated in common of many things is a this something, rather that it refers to a quality, a quantity, a relative or something of the kind »²².

As its moniker implies, the argument is meant to prove that there is a third man (ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος) in addition to and apart from (παρὰ) man himself (αὐτόν) and particular men (καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον). We can safely infer that the argument does the deed by inducing someone to acknowledge (συγχωρεῖν) that the universal man – the κοινῇ or the κοινῇ κατηγορούμενον – exists in the same way that particular men exist, that is to say ὅπερ τὸδε τι. After all, if what is common to many individuals is itself another individual, nothing

²². *Soph. el.*, 22, 178b 36 - 179a 10. [a]. 178b 38 : πρὸς τί πως] ποσὸν ἢ πρὸς τι Ross. [b]. 179a 4 : ἔσται] ἔστι Ross. [c]. 179a 5 : ὅπερ] ὅσπερ Ross.

prevents us from counting the former alongside the latter and postulating a new something common to both.

Though this is, admittedly, a minimal account, it is uncontroversial or it should be²³. Much to his surprise or his delight (provided that he has a taste for brilliant mistakes and creative misunderstandings), the historian of ideas will discover something entirely different in the Latin tradition.

The origin of this exegetical anomaly can be traced back to Boethius' translation, which proved to be utterly influential in this respect. In fact, Boethius' rendering of « καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον » is most peculiar, since it reads « et quoniam est quis tertius homo A SE ET AB UNOQUOQUE »²⁴.

David Ross suggested in the apparatus of his edition that Boethius must have understood AYTON in 178b 37 as if it were a αὐτόν instead of an αὐτόν. However, in view of Boethius' habits as a translator²⁵, it is also possible and – as Sten Ebbesen pointed out to me – more likely that Boethius had in his Greek manuscript – which, we may presume, lacked diacritical marks (like accents or breathings)²⁶ – something like ΠΑΡΑΥΤΟΥΚΑΙΤΟΥΚΑΘΕΚΑΣΤΟΝ.

The *alia translatio* does not differ significantly, for James of Venice understood παρ' αὐτόν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον as *extra se et singulares*²⁷. The *recensio Guillelmi's praeter ipsum et singulares*²⁸ was closer to παρ' αὐτόν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον. But neither James' nor William's translations were much used.

---

²³. Unconvinced readers and those interested in a more technical vindication of this claim may find it worthwhile to refer to GAZZIERO [23]. Cf. DI LASCIO [24] for a contrasting account.

²⁴. *Aristotelis De sophisticis elenchis. Translatio Boethii*, 45.29-30.

²⁵. Thrice, in his translation of Aristotle's *Sophistici elenchi*, Boethius resorted to *a* or *ab* followed by an ablative in order to turn into Latin the Greek παρά followed by a genitive: *ab hoc* renders παρά τούτου in 22, 178b 13; *a multis* stands for παρά πολλῶν in 34, 183b 30; and *ab eis* translates παρ' αὐτῶν in 34, 184a 2.

²⁶. Cf. MINIO-PALUELLO [35], p. 111.

²⁷. *Aristotelis De sophisticis elenchis. Fragmenta translationis Iacobi*, 66.16-17.

²⁸. *Aristotelis De sophisticis elenchis. Recensio Guillelmi de Moerbeke*, 100.19-31.

Latin commentators had then virtually no choice but to treat the expression *tertius a se* as synonym with *diversus a se* (different from himself), or with *alter a se* (other than himself), which they did almost without exception ²⁹. As a result, they lost track of the « Third Man » as an argument ; that is to say, Latin Masters didn't transform the « Third Man » into a whole new argument (this is more like what Byzantine scholars did ³⁰), they simply stopped looking at it as if it were one argument. As true to Aristotle's text as Boethius allowed them to be, they set the « tertius a se » apart from the « ab unoquoque ». Instead of thinking of them as two parts of one and the same conclusion (« there is a third man besides man and individual men »), Latin commentators held the « tertius a se » and the « ab unoquoque » to be two different conclusions (« a given man is other than himself » and « he is other than any other man »). Now, if there are two conclusions, there are also two arguments instead of one.

Moreover, in their new capacity, the twin arguments were treated as if they were none other than the examples Aristotle appended to his definition of the fallacy of accident. Thus, the « tertius a se » and the « tertius ab unoquoque » halves of the Latin « Third Man » were regarded as truncated versions respectively of the « Coriscus alter a se » and the « Coriscus alter a Socrates » Aristotle introduced as instances of the fallacy of accident at the beginning of chapter five of the *Sophistici elenchi* ³¹.

---

²⁹. In addition to the texts edited below, cf. *Petri Hispani Portugalensis Tractatus* [SE32], VIII, 141 - 143 ; *Alberti magni Expositio Sophisticorum elenchorum* [SE49], 938b - 939a ; *Aegidii Romani Expositio super libros Elenchorum* [SE65], 54va - 55ra. William of Ockham is the only exception to this rule I know of, but his « Third Man » remains a typical product of the Latin tradition (cf. *Guillelmi de Ockham Expositio super libros Elenchorum*, 220).

³⁰. *Anonymi Commentarium II*, 134 ; *Alexandri quod fertur (Michaelis Ephesii) in Aristotelis Sophisticos elenchos Commentarium*, 158 ; *Anonymi Commentarium III*, 224 ; *Anonymi Scholia in Aristotelis Sophisticos elenchos. Vaticanus Reginensis Graecus 116*, p. 386 - 387 ; *Leonis Magentini in Aristotelis Sophisticos elenchos*, II, 303.

³¹. *Soph. el.*, 5, 166b 28-36.

This split argument and its association with the « Coriscus other than himself » and « Coriscus other than Socrates » sophisms became the standard story and all the texts edited below tell it one way or another. As a matter of fact, it proved so successful that more than one Latin reader believed they found in Aristotle's text itself. Peter of Spain³², for instance, Robert Kilwardby³³, Nicholas of Paris³⁴, Albert the Great³⁵, the Anonymus Salmaticensis-Florentinus³⁶, the Anonymus Cordubensis³⁷, Simon of Faversham³⁸, Duns Scotus³⁹ and the Anonymus Cantabrigiensis⁴⁰, while doing away with the « Third Man », thought they were quoting Aristotle's very words.

---

³². *Petri Hispani Portugalensis Tractatus* [SE32], VII, 142.

³³. *Roberti <Kilwardby> Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE35], below p. 51.

³⁴. *Nicholai Parisiensis Notulae super librum elenchorum* [SE41], below p. 54.

³⁵. *Alberti magni Expositio Sophisticorum elenchorum* [SE49], 939a.

³⁶. *Anonymi Salmaticensis-Florentinus Quaestiones super Sophisticos elenchos* [SE64], q. 80, 179.

³⁷. *Anonymi Cordubensis Quaestiones super Sophisticos elenchos* [SE68], q. 838, 363.

³⁸. *Simonis de Faverisham Quaestiones novae super libro Elenchorum* [SE71], q. 19, 148.

³⁹. *Ioannis Duns Scoti Quaestiones super librum Elenchorum Aristotelis* [SE81], q. 41, 460.

⁴⁰. *Anonymi Cantabrigiensis Expositio super libros Elenchorum* [SE84], below p. 92.

Bibliography

Sources

Aristotelis Categoriae, R. Bodéüs (ed.), Paris, Les Belles Lettres, 2001. *Aristotelis Categoriae vel Praedicamenta. Translatio Boethii*, L. Minio-Paluello (ed.), Bruges, Desclée de Brouwer, 1961.

Aristotelis Analytica priora, W.D. Ross (ed.), Oxford, Clarendon Press, 1949. *Aristotelis Analytica priora. Translatio Boethii (recensiones duae). Translatio anonyma*, L. Minio-Paluello (ed.), Bruges, Desclée de Brouwer, 1962.

Aristotelis Analytica posteriora, W.D. Ross (ed.), Oxford, Clarendon Press, 1949. *Aristotelis Analytica posteriora. Translatio Iacobi. Anonymi sive "Ioannis". Translatio Gerardi. Recensio Guillelmi de Moerbeka*, L. Minio-Paluello and B.G. Dod (ed.), Bruges, Desclée de Brouwer, 1968.

Aristotelis Topica, J. Brunschwig (ed.), Paris, Les Belles Lettres, 1967 (livres I-IV), 2008 (livres V-VIII). *Aristotelis topica. Translatio Boethii, fragmentum recensiois alterius, et translatio anonyma*, L. Minio-Paluello (ed.), Leiden, Brill, 1969.

Aristotelis Sophistici elenchi, D. Ross (ed.), Oxford, Clarendon Press, 1958. *Aristotelis De sophisticis elenchis translatio Boethii. Fragmenta Translationis Iacobi. Recensio Guillelmi de Moerbeke*, B.G. Dod (ed.), Leiden, Brill, 1975.

Aristotelis Metaphysica, W.D. Ross (ed.), Oxford, Clarendon Press, 1924.

Aristotelis Peri ideôn, D. Harlfinger (ed.), in W. Leszl, *Il De ideis di Aristotele e la teoria platonica delle Idee*, Firenze, Olschki, 1975.

Anonymi Commentarium II, S. Ebbesen, (ed.), *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici elenchi*, Leiden, Brill, 1981.

Alexandri quod fertur (Michaelis Ephesii) in Aristotelis Sophisticos elenchos Commentarium, M. Wallies (ed.), Berlin, Reimer, 1898.

Anonymi Commentarium III, S. Ebbesen (ed.), *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici elenchi*, Leiden, Brill, 1981.

Anonymi Scholia in Aristotelis Sophisticos elenchos. Vaticanus Reginensis Graecus 116, S. Ebbesen (ed.), « *Hoc aliquid - Quale quid and the Signification of Appellatives* », *Philosophia*, 5-6, 1975-1976.

Leonis Magentini in Aristotelis Sophisticos elenchos, S. Ebbesen (ed.), *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici elenchi*, Leiden, Brill, 1981.

Roberti Grosseteste quod fertur Commentarium in Sophisticos elenchos [SE31], Oxford Merton College 280, 3ra - 37vb.

Petri Hispani Portugalensis Tractatus [SE32], L.M. de Rijk (ed.), *Peter of Spain (Petrus Hispanus Portugalensis). Tractatus called afterwards Summule logicales*, Assen, Van Gorcum, 1972.

Anonymi Monacensis Commentarium in Sophisticos elenchos [SE34], Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm. 14246, 1rb - 48rb, Admont Stiftsbibliothek 241, 1ra - 96rb.

Roberti <Kilwardby> Commentarium in Sophisticos elenchos [SE35], Cambridge Peterhouse 205, 277ra - 344vb, Paris Bibliothèque nationale lat. 16619, 1ra - 71vb, Milano, Biblioteca Ambrosiana, M 96 sup., 167v - 193v (excerpta marginalia).

Nicholai Parisiensis Notulae super librum Elenchorum [SE41], Praha Knihovna Metropolitni Kapituli L.76 (1322), 55ra - 78vb.

Roberti codicis Veneti Commentarium in Sophisticos elenchos [SE45], Venezia Biblioteca marciana lat. VI.66 (2528), 32r - 50r.

Roberti de Aucumpno Commentarium in Sophisticos elenchos [SE48], Cambridge Peterhouse 206, 134ra - 193rb, Paris Bibliothèque Mazarine 3489, 1ra - 46vb.

Alberti magni Expositio Sophisticorum elenchorum [SE49], P. Jammy (ed.), Lyon, C. Prost, 1651 ; A. Borgnet (ed.), Paris, L. Vives, 1890, II.

Roberti Anglici Commentarium in Sophisticos elenchos [SE52], Oxford Bodleian Library Canon. misc. 403, 222ra - 255vb.

Thomae de Aquino (?) De fallaciis [SE54], H.-F. Dondaine (ed.), *Sancti Thomae de Aquino Opera omnia*, Roma, 1976.

Anonymi Salmaticensis-Florentinus Quaestiones super Sophisticos elenchos [SE64], S. Ebbesen (ed.), *Incertorum auctorum Quaestiones super Sophisticos elenchos*, Copenhagen, G.E.C. Gad, 1977.

Aegidii Romani Expositio super libros Elenchorum [SE65], Venetiis per Bonetum Locatellum, 1496.

Anonymi Bavarici Lectura super librum Elenchorum [SE66], Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm 8002, 1ra - 35vb, Paris Bibliothèque nationale lat. 13937, 59r (excerpta marginalia).

Anonymi Cordubensis Quaestiones super Sophisticos elenchos [SE68], S. Ebbesen (ed.), *Incertorum auctorum Quaestiones super Sophisticos elenchos*, Copenhagen, G.E.C. Gad, 1977.

Simonis de Faverisham Quaestiones novae super libro Elenchorum [SE71], S. Ebbesen, T. Izbicki, J. Longeway, F. del Punta, E. Serene, E. Stump (ed.), Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1984.

Anonymi Pragensis Quaestiones super Aristotelis Sophisticos elenchos [SE74], D. Murè (ed.), <http://padis.uniroma1.it/getfile.py?recid=707>, 2009.

Anonymi Mazarinei Quaestiones super librum Elenchorum, S. Ebbesen (ed.), « Anthony, Albert, Anonymus mazarineus and Anonymus Pragensis on the *Elenchi* », *Documenti e studi sulla tradizione filosofica medievale*, 11, 2000.

Ioannis Duns Scoti Quaestiones super librum Elenchorum Aristotelis [SE81], R. Andrews, O. Bychnov, S. Ebbesen, G. Etzkorn, G. Gal, R. Green, T. Noone, R. Plevano and A. Traver (ed.), Washington, St Bonaventure University, San Bonaventure, 2004.

Anonymi Cantabrigiensis Expositio super libros Elenchorum [SE84], Cambridge Gonville & Caius College 512/543, 195ra - 202vb.

Gualtheri Burlei Quaestiones 1-3 et 13-18 super Sophisticos elenchos, M. von Perger (ed.), « Walter Burley's *Quaestiones libri Elenchorum* », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 74, 2003.

Gualtheri Burlei Quaestiones 4-12 super Sophisticos elenchos, S. Ebbesen (ed.), « Burley on Equivocation in his Companion to a *Tractatus Fallaciarum* and in his Questions on the *Elenchi* », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 74, 2003 ; revised in S. Ebbesen, « Gualterus Burleus. *Quaestiones super Sophisticos Elenchos 4-12*. A revised edition », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 76, 2005.

Gualtheri Burlei super Tractatum fallaciarum, S. Ebbesen (ed.), *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 74, 2003.

Guillelmi de Ockham Expositio super libros Elenchorum, F. del Punta (ed.), New York, St. Bonaventura University, 1979.

Literature

[1] BAUR, L., *Die philosophischen Werke des Robert Grosseteste, Bischofs von Lincoln*, Münster, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1912.

[2] CALLUS, D.A., « Robert Grosseteste as Scholar », in D.A. Callus (ed.), *Robert Grosseteste, Scholar and Bishop. Essays in Commemoration of the Seventh Centenary of his Death*, Oxford, Clarendon Press, 1955, p. 1-69.

[3] COXE, H.O., *Catalogus codicum mss qui in collegiis aulisque oxoniensibus hodie adservantur*, Oxford, 1852.

[4] CROMBIE, A.C., *Robert Grosseteste and the Origins of Experimental Science 1100-1700*, Oxford, Clarendon Press, 1971.

[5] DONATI, S., « Studi per una cronologia delle opere di Egidio Romano. Parte I », *Documenti e studi sulla tradizione filosofica medievale*, 1, 1990, p. 1-111.

[6] EBBESEN, S., « *Hoc aliquid - Quale quid* and the Signification of Appellatives », *Philosophia*, 5-6, 1975-1976, p. 370-392.

[7] –, « Union Academique Internationale Corpus Philosophorum Medii Aevi. Academiarum consociatarum auspiciis et consilio editum. *Aristoteles Latinus VI I-3 De sophisticis elenchis. Translatio Boethii. Fragmenta Translationis Iacobi. Recensio Guillelmi de Moerbeke*, Edidit Bernardus G Dod, Leiden (E J Brill) & Bruxelles (Desclee de Brouwer), 1975 Pp XLII + 152 », *Vivarium*, 17, 1979, p. 69-80.

[8] –, *Commentators and Commentaries on Aristotle's Sophistici Elenchi*, Leiden, Brill, 1981.

[9] –, « Ancient Scholastic Logic as the Source of Medieval Scholastic Logic », in N. Kretzmann, A. Kenny and J. Pinborg (ed.), *The Cambridge History of Later Medieval Philosophy. From the Rediscovery of Aristotle*

to the Disintegration of Scholasticism (1100-1600), Cambridge, Cambridge University Press, 1982, p. 101-127.

[10] –, *Introduction*, in S. Ebbesen, T. Izbicki, J. Longeway, F. del Punta, E. Serene, E. Stump (ed.), *Simon of Faverisham. Quaestiones super libro Elenchorum*, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1984, p. 1-22.

[11] –, « OXYNAT. A theory about the Origin of British Logic », in O. Lewry (ed.), *The Rise of British Logic*, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1985, p. 1-17.

[12] –, « Termini accidentales concreti. Texts from the Late 13th Century », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 53, 1986, p. 37-150.

[13] –, « The Way Fallacies were Treated in Scholastic Logic », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 55, 1987, p. 107-134.

[14] –, « Philoponus, “Alexander” and the Origins of Medieval Logic », in R. Sorabji (ed.), *Aristotle Transformed*, London, Duckworth, 1990, p. 445-462.

[15a] –, « Medieval Latin Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts of the Twelfth and Thirteenth Centuries », in C. Burnett (ed.), *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts*, London, Warburg Institute, 1993, p. 129-147.

[15b] –, « A List of Latin Commentaries on the *Sophistici elenchi* and Treatises *De phallaciis*, c. 1125-1300 », in C. Burnett (ed.), *Glosses and Commentaries on Aristotelian Logical Texts*, London, Warburg Institute, 1993, p. 148-177.

[16a] –, « An Inventory of Texts about Equivocation », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 67, 1997, p. 127-199.

[16b] –, « Texts on Equivocation. Part II. Ca. 1250 - ca. 1310 », *Cahiers de l'Institut du Moyen Age Grec et Latin*, 68, 1998, p. 99-307.

[17] –, « The *Ars nova* in the *Ripoll compendium* », in C. Lafleur and J. Carrier (ed.), *L'enseignement de la philosophie au XIIIe siècle. Autour du « Guide de l'étudiant » du ms. Ripoll 109*, Turnhout, Brepols, 1997, p. 325-352.

[18] –, « The Reception of Aristotle in the 12th Century. Logic », in L. Honnefelder (ed.), *Albertus Magnus und die Anfänge der Aristoteles-Rezeption im lateinischen Mittelalter von Richardus Rufus bis zu Franciscus de Mayronis*, Münster, Aschendorff, 2005, p. 493-512.

[19a] –, *Greek-Latin Philosophical Interaction. Collected Essays of Sten Ebbesen. Volume 1*, Aldershot, Ashgate, 2008.

[19b] –, *Topics in Latin Philosophy from the 12th-14th Centuries. Collected Essays of Sten Ebbesen. Volume 2*, Aldershot, Ashgate, 2009.

[20] –, « The Role of Aristotle's *Sophistici Elenchi* in the Creation of Terminist Logic », forthcoming.

[21] FAES DE MOTTONI, B., *Aegidii Romani Opera omnia. Catalogo dei manoscritti. Repubblica Federale di Germania (Monaco)*, Firenze, Olschki, 1990.

[22] GAMBRA, J.M., « Medieval Solutions to the Sophism of Accident », in K. Jacobi (ed.), *Argumentationstheorie. Scholastische Forschungen zu den logischen und semantischen Regeln korrekten Folgerns*, Leiden, Brill, 1993, p. 431-450.

[23] GAZZIERO, L., « “Καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος” (*Aristotelis sophisticus elenchi*, 22, 178b 36 - 179a 10) », *Rhizai*, 7, 2010, p. 181-220.

[24] DI LASCIO, E.V., « Solecisms on Things. The Arguments *παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως* in Aristotle's *Sophistical Refutations* », *Antiquorum philosophia*, 1, 2007, p. 171-204.

[25] LEWRY, P.O., *Robert Kilwardby Writings on the Logica Vetus Studied with Regard to their Teaching and Method*, Phd dissertation, Oxford, 1978.

[26] –, « Robertus Anglicus and the Italian Kilwardby », in A. Maierù (ed.), *English Logic in Italy in the 14th and 15th Century*, Napoli, Bibliopolis, 1982, p. 33-51.

[27] –, « Grammar, Logic and Rhetoric 1220-1320 », in J.I. Catto and R. Evans (ed.), *The history of the University of Oxford, I: The Early Oxford Schools*, Oxford, Clarendon Press, 1984, p. 401-433.

[28] DE LIBERA, A., « Référence et champ. Genèse et structure des théories médiévales de l'ambiguïté (XIIe-XIIIe siècles) », *Medioevo*, 10, 1984, p. 155-208.

- [29] –, « Les *Abstractiones* d'Hervé le Sophiste », *Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Age*, 52, 1985, p. 163-230.
- [30a] LOHR, C., « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Authors A-F », *Traditio*, 23, 1967, p. 313-413.
- [30b] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Authors G-I », *Traditio*, 24, 1968, p. 149-245.
- [30c] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Authors Jacobus - Johannes Juff », *Traditio*, 26, 1970, p. 135-216.
- [30d] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Authors Johannes de Kanthi - Myngodus », *Traditio*, 27, 1971, p. 251-351.
- [30e] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Authors Narcissus - Richardus », *Traditio*, 28, 1972, p. 281-396.
- [30f] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : addenda et corrigenda », *Bulletin de philosophie médiévale*, 14, 1972, p. 116-126.
- [30g] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Authors Robertus - Wilhelmus », *Traditio*, 29, 1973, p. 93-197.
- [30h] –, « Medieval Latin Aristotle Commentaries : Supplementary Authors », *Traditio*, 30, 1974, p. 119-144.
- [31] LUNA, C., *Aegidii Romani Opera omnia. Catalogo dei manoscritti. Francia (Parigi)*, Firenze, Olschki, 1988.
- [32] MINIO-PALUELLO, L., « Boezio, Giacomo Veneto, Guglielmo di Moerbeke, Jacques Lefèvre d'Étaples e gli "Elenchi sophisticici" », *Rivista di filosofia neo-scolastica*, 44, 1952, p. 398-411.
- [33] –, « Jacobus Veneticus Grecus. Canonist and Translator of Aristotle », *Traditio*, 8, 1952, p. 265-304.
- [34] –, « Gli "Elenchi sophisticici" : redazioni contaminate colla ignota versione di Giacomo Veneto (?); frammenti dello ignoto commento d'Alessandro di Afrodisia tradotti in latino », *Rivista di filosofia neo-scolastica*, 46, 1954, p. 222-231.
- [35] –, « The Text of Aristotle's *Topics* and *Sophistici elenchi*. The Latin Tradition », *Classical Quarterly*, 5, 1955, p. 108-118.
- [36] –, « Giacomo Veneto e l'Aristotelismo Latino », in A. Pertusi (ed.), *Venezia e l'Oriente fra tardo Medioevo e Rinascimento*, Firenze, Sansoni, 1966, p. 53-74.

[37] POWICKE, F.M., *The Medieval Books of Merton College*, Oxford, Clarendon Press, 1931.

[38] RIJK, L.M. DE, *Logica Modernorum*, Assen, Van Gorcum, 1962 (vol. I), 1967 (vol. II).

[39] ROSIER-CATACH, I., « Evolution des notions d'*equivocatio* et *univocatio* au XIIe siècle », in I. Rosier-Catach (ed.), *L'ambiguïté*, Lille, Presses Universitaires de Lille, 1988, p. 103-162.

[40] ROSSI, P.B., « Un altro testimone del commento di Grossatesta agli *Analitici secondi* », *Aevum*, 77, 2003, p. 357-362.

[41] SENKO, W., *Repertorium commentariorum medii aevi in Aristotelem latinorum quae in bibliothecis publicis parisiis asservantur*, Warszawa, Akademia Teologii Katolickiej, 1982.

[42] SOUTHERN, R.W., *Robert Grosseteste. The Growth of an English Mind in Medieval Europe*, Oxford, Clarendon Press, 1986

[43] TABARRONI, A., « *Figura dictionis* e predicazione nel commento ai *Sophistici elenchi* di Egidio Romano », *Documenti e studi sulla tradizione filosofica medievale*, 2, 1991, p. 183-215.

[44] —, « *La fallacia figurae dictionis* nei commenti ai *Sophistici Elenchi* del Tredicesimo Secolo », unpublished.

[45] THOMSON, R.M., *A Descriptive Catalogue of the Medieval Manuscripts of Merton College, Oxford*, Cambridge, D.S. Brewer, 2009.

[46] THOMSON, S.H., *The Writings of Robert Grosseteste, Bishop of Lincoln (1235-1253)*, Cambridge, Cambridge University Press, 1940.

[47] WEIJERS, O. and CALMA, M.B., *Le travail intellectuel à la Faculté des arts de Paris. Textes et maîtres (ca. 1200-1500). Répertoire des noms commençant par R*, Turnhout, Brepols, 2010.

Sigla

[album]	album <i>delendum censeo</i>
[[album]]	album <i>deletum habet codex</i>
<album>	album, <i>quod numquam in codice vel codicibus fuit, addendum censeo</i>
\album/	album <i>secundario (inter lineas vel in margine) inseruit scriba</i>
†album ac†	<i>verba album ac corrupta esse puto</i>
(?)	<i>de lectione vocis praecedentis dubitare licet</i>
add.	<i>addidit</i>
om.	<i>omisit</i>
gem.	<i>geminavit</i>
a.c.	<i>ante correcturam</i>
p.c.	<i>post correcturam</i>
cf.	<i>confer, conferend-us/a/um</i>

Roberti Grosseteste quod fertur
***Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE31]**

O = Oxford Merton College 280,
31va - 31vb

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

« ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO A SE ». Sumptum probatur per hunc syllogismum hoc modo : « Socrates⁴¹ est tertius ab homine ; Socrates est homo ; ergo, etc. ». Item, est tertius ab homine tam Platone⁴² quam Cicerone⁴³ et ita de aliis. Est homo, ergo est tertius, ergo est tertius a Platone et Cicerone et ita de aliis. Et ostendit principium quo decipitur qui sic arguit : « NAM HOMO ET OMNE COMMUNE », id est terminus communis in omni paralogismo, licet credatur significare hoc aliquid, non tamen significat « SED QUALE QUID ET⁴⁴ AD ALIQUID ALIQUO <MODO VEL> HUIUSMODI⁴⁵ <QUID> » et non sunt haec referenda ad eundem terminum communem, sed ad diversos. « Homo » enim significat quale quid et quodlibet nomen speciei, ita quod quid referatur ad genus, quale ad differentiam. Genus vero et species significant ad aliquid, differentia vero proprium et accidens significat rem sub aliquo modo. Differentia enim significat rem ut est principium differendi, proprium vero ut est principium discernendi. Accidens vero significat rem non ut terminatam in se sed ad aliud. Dicunt enim quod pronomen significat hoc, proprium nomen hoc aliquid, nomen generis quid, nomen speciei quale quid. Hoc vero nomen « genus », « species » et huiusmodi ad aliquid.

« SIMILITER ENIM ET CORISCUS MUSICUS », id est in istis terminis accidit eadem deceptio. « UTRUM IPSUM VEL ALTERUM », [31vb] id est quaesito utrum Coriscus et Coriscus musicus sint idem vel alterum.

---

⁴¹. Socrates *p.c.*] solutio *a.c.*

⁴². Platone] Plato O.

⁴³. Cicerone] Cicero O.

⁴⁴. ET] VEL *transtulit Boethius* ¶ (22, 178b 38).

⁴⁵. HUIUSMODI] HUIUS MODO O.

Oratio talis : quicquid est idem alteri non est diversum ab illo. Coriscus musicus est idem Corisco, ergo etc. Et addit solutionem : « NAM HOC QUIDEM HOC ALIQUID » etc.

« QUARE NON EST IPSUM EXPONERE ⁴⁶ », haec conclusio non respicit proximo dictum sed prius dictum, scilicet quod omne commune non hoc ⁴⁷ aliquid significat sed quale. Ex hoc enim quod commune est simpliciter ponitur ex parte praedicati, et propter hoc non est ipsum exponere, et tamquam pro aliquo discreto accipere.

« VERUM EXPONERE NON FACIT TERTIUM HOMINEM », id est talis expositio non est causa quod alicui vera videtur talis argumentatio, quae scilicet concludit aliquem esse tertium a se et ab unoquoque.

« SED IDEM QUOD HOC ALIQUID », quasi diceret : sed causa quare huiusmodi oratio videatur [[concludere]] tenere est concedere, id est ponere apud se, quod unumquodque ⁴⁸ commune sit hoc aliquid. Et quod verum dicat patet si enim millies fiat talis argumentatio ei qui non credit quod homo significet hoc aliquid et ita de aliis communibus, nunquam crederet conclusioni nec etiam argumentationi. Sed quam cito aliquis sic arguit et ille cui arguit ipsum commune hoc aliquid esse credit, fit tertius homo, id est consentit quis in illud quod est aliquem esse tertium hominem a se. Nec est mirum si qui credit commune hoc aliquid esse credat huiusmodi argumentationem tenere. Posito eo enim quod <est> hoc aliquid loco communis, necessaria est oratio.

« NON ENIM ERIT HOC ALIQUID », bene dixi deceptionem fieri eo quod creditur commune idem quod hoc aliquid significare. « NON ERIT ENIM HOC ALIQUID ETC. », nihil quod sit hoc aliquid est idem quod homo.

« NEQUE ⁴⁹ SI QUIS EXPOSITUM ⁵⁰ », hoc addit <ad> destruendum quandam evasionem iuxta opinionem Platonis sumptam. Posset enim dici, ut dixit Plato, quod commune non est hoc aliquid, id est singulare sive sensibile ; est tamen unum numero et separatum a sensibilibus sicut

---

⁴⁶. EXPONERE] COMPONERE O.

⁴⁷. hoc] ad O.

⁴⁸. unumquodque] unum quod O.

⁴⁹. NEQUE] NEC O.

⁵⁰. EXPOSITUM] EXPONIT O.

ipse dixit de ideis. Posuit ⁵¹ enim Plato ideas esse genera et species et tam genus quam speciem esse unum numero sicut tangitur in sexto *Topicorum* ⁵². Dicit ergo quod, quamvis aliquis non dicat commune idem esse quod hoc aliquid « SED IDEM QUOD QUALE » sicut qui dixit ideam esse separatam, « NIHIL DISTABIT », supple quoad decipi. Decipitur enim sicut prius ; unde sequitur « ERIT ENIM QUOD PRAETER PLURES », id est qui sic credit ponit universale unum praeter multa et hoc est decipi.

« MANIFESTUM ERGO », quasi diceret : ita per hoc quod creditur commune significare hoc aliquid contingit decipi. Igitur, cum causa deceptionis sit vitanda, « MANIFESTUM QUONIAM NON DANDUM, etc. ».

---

⁵¹. posuit] ponuntur O.

⁵². Cf. *Top.*, VI, 6, 143b 29-32.

Anonymi Monacensis
***Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE34]**

M = Munich Bayerische Staatsbibliothek Clm. 14246,
39ra - 39rb & 39rb - 39va (dux)

A = Admont Stiftsbibliothek 241,
78rb - 78vb & 79ra - 79rb

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

« ET QUONIAM EST QUIS HOMO TERTIUS A SE ET AB UNOQUOQUE »⁵³.
Illa pars, in qua docet auctor solvere ad paralogismos figurae dictionis, habuit duas partes.

Primo, generalem sermonem⁵⁴ ponit.

Secundo, ponit speciales paralogismos huius fallaciae, applicando⁵⁵ illam generalem solutionem ad illos.

Et⁵⁶ haec secunda pars habuit tres.

Prima⁵⁷ posuit paralogismos qui fiebant propter similem terminationem.

Secunda⁵⁸ paralogismos qui fiunt ex mutatione praedicamentorum vel specierum non propter similem terminationem.

Tertia⁵⁹ illos⁶⁰ qui fiunt quando quale quid interpretatur hoc aliquid.

Patuit ordo per superius⁶¹.

Executis duabus primis partibus, hic incipit tertia et haec⁶² est prima pars⁶³ huius lectionis.

---

⁵³. ET QUONIAM EST QUIS HOMO TERTIUS A SE ET AB UNOQUOQUE M, A] ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO A SE ET AB UNOQUOQUE *transtulit Boethius* καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον (22, 178b 36-37).

⁵⁴. sermonem M] solutionem A.

⁵⁵. applicando M] ampliando A.

⁵⁶. Et M] *om.* A.

⁵⁷. Prima M] Primo A.

⁵⁸. Secunda M] secundo A

⁵⁹. Tertia M] tertio A.

⁶⁰. illos M] alios A.

⁶¹. per superius M] superius A.

Deinde sequitur illa pars in qua ponit unam communem solutionem ad omnes paralogismos in dictione et haec est secunda pars huius lectionis.

Sic patet esse duas partes principaliter in praesenti lectione.

Prima istarum dividitur in tres.

In prima ponit auctor paralogismos secundum quod quale⁶⁴ interpretatur hoc aliquid et solutiones eorum.

Secundo ut ibi « VERUM EXPONERE », removet errorem potentem incidere ex dictis.

Tertio ut ibi⁶⁵ « MANIFESTUM ERGO ETC. », breviter epilogat quod dictum est in parte ista.

Ordo satis patet.

Sic patet esse septem⁶⁶ partes in praesenti lectione ; quod patet recolligenti ea⁶⁷ quae dicta sunt.

In prima parte, sic procedit et ponit paralogismos in quibus⁶⁸ quale quid, id est commune, interpretatur hoc aliquid et solutiones eorum.

Sed notandum quod quoddam est quale quid sive commune quod significat substantiam ut homo, animal et similia, aliud est quale quid sive commune quod significat accidens ut album, nigrum⁶⁹ et sic de aliis.

Primo ergo ponit paralogismos secundum quod quale quid primo modo sumptum assumitur ut hoc⁷⁰ aliquid.

Secundo, ut ibi « SIMILITER ET IN HOC », sed⁷¹ quod quale quid quod⁷² significat accidens assumitur ut hoc⁷³ aliquid et ex hoc patet ratio ordinis et distinctio paralogismorum.

---

^{62.} haec M] *om.* A.

^{63.} pars M] *om.* A.

^{64.} quale M] quid A.

^{65.} ibi A] *om.* M.

^{66.} septem M] sex A.

^{67.} ea M] *om.* A.

^{68.} quibus A] qua M.

^{69.} nigrum M] musicum A.

^{70.} hoc A] *om.* M.

^{71.} sed M] secundum A.

^{72.} quod A] aliquid M.

^{73.} hoc A] *om.* M.

Primus paralogismus talis est : « Callias est diversus ⁷⁴ ab homine ; Callias est homo ; ergo, Callias est diversus a se » ⁷⁵.

Qualiter sit ibi ⁷⁶ figura dictionis et qualiter interpretatur commune ut hoc aliquid dicetur in obiectionibus.

Et sicut concluditur quod Callias est diversus a se ipso, posset concludi quod ⁷⁷ ipse est alius ab unoquoque alio.

Unde fit alius paralogismus qui talis est : « homo est alius a Platone ; Callias est homo ; ergo, Callias est alius a Platone ».

Conclusio est vera, sed rursus ⁷⁸ non infertur ex praemissis ; sed interpretatur commune ut hoc aliquid sicut in priori.

Et ⁷⁹ postea ⁸⁰ tangit auctor solutionem huiusmodi paralogismorum innuens quod peccant secundum figuram dictionis in eo quod quale quid interpretatur hoc aliquid.

Et notandum quod auctor non ponit nisi ⁸¹ solutionem huiusmodi paralogismorum dicens « ET QUONIAM ETC. ».

Continuatio : praedictae orationes sunt secundum figuram dictionis. « ET » ⁸², alia falsa oratio secundum eandem fallaciam « conclusionem » supple.

« QUONIAM QUIS ⁸³ HOMO », id est aliquis homo, « EST TERTIUS », id est diversus a se ipso. Et per hoc habetur conclusio primi paralogismi. « ET AB UNOQUOQUE », id est aliquis homo potest concludi esse diversus ab unoquoque alio. Et per hoc habetur conclusio secundi paralogismi ⁸⁴.

Praemissas vero oportet extra accipere.

---

⁷⁴. Callias est homo diversus A] homo est diversus M.

⁷⁵. a se A] ab homine *a.c.* M.

⁷⁶. sit ibi M] ibi sit A.

⁷⁷. quod M] et A.

⁷⁸. rursus M] tamen A.

⁷⁹. Et M] *om.* A.

⁸⁰. postea M] paralogismus A.

⁸¹. nisi A] *om.* M.

⁸². ET M] SIC EST A.

⁸³. QUIS A] ALIQUIS M.

⁸⁴. paralogismi] syllogismi A, M.

« NAM HOMO », haec est commendatio exemplorum [A : 78va] designativa solutionis.

Continuatio : bene dico quod in praedictis paralogismis est fallacia figurae dictionis. « NAM HOMO ET ⁸⁵ COMMUNE OMNE ⁸⁶ NON HOC ALIQUID SIGNIFICAT », sed quale quid commune de praedicamento substantiae. « VEL AD ALIQUID ETC », id est commune de praedicamento relationis, « VEL HUIUSMODI QUID », « HUIUSMODI » dicit propter alia praedicamenta. Sed in praedictis paralogismis accipitur homo ut hoc aliquid, ut manifestabitur inferius. Quare patet praedicta fallacia esse in hiis paralogismis.

« ET IN HOC SIMILITER ETC. », hic ponit paralogismum qui fit secundum quod commune quod est accidens interpretatur hoc aliquid. Et quaeratur utrum Coriscus differat ⁸⁷ ab aliquo musico vel sit idem, et dico quod sit idem. Ostenditur oppositum sic : « musicus qui est Plato vel Cicero differt a musico ⁸⁸ ; sed Coriscus est musicus ; ergo, Coriscus differt a Corisco musico ». Et ⁸⁹ est conclusio ⁹⁰ falsa et debet accipi « differre » ⁹¹ in conclusione secundum substantiam, quia aliter non esset falsa ⁹². Sic enim accipitur in maiori et videbitur inferius qualiter quale quid assumitur hic ut hoc aliquid. Littera talis est ⁹³ ; ita ⁹⁴ in praedictis paralogismis assumitur quale quid ut hoc aliquid et similiter in hoc paralogismo, id est idem ⁹⁵ peccatum in quo supple « dubitabitur » ⁹⁶.

---

⁸⁵. ET A] EST M.

⁸⁶. COMMUNE OMNE M, A] OMNE COMMUNE *transtulit Boethius* ἅπαν τὸ κοινόν (22, 178b 38).

⁸⁷. differat A] differa M

⁸⁸. musicus qui est Plato vel Cicero differt a musico A] musicum differt a Corisco musico sicut musicus qui est fallacia vel Cicero M.

⁸⁹. Et M] *om.* A.

⁹⁰. est conclusio M] conclusio est A.

⁹¹. differre A] definitione M.

⁹². esset falsa M] falsa esset A.

⁹³. talis est M] est haec A.

⁹⁴. ita M] *om.* A.

⁹⁵. id est, idem M] est idem A.

⁹⁶. supple dubitabitur M] dubitabitur supple A.

« CORISCUS ET CORISCUS MUSICUS UTRUM IDEM VEL ALTERUM », id est utrum Coriscus sit idem Corisco musico vel non idem ; et supponit auctor formationem parallogismi.

« NAM ETC. », hic tangit solutionem : ita est in isto parallogismo sicut ⁹⁷ in praedictis. « NAM HOC » ⁹⁸, id est Coriscus significat hoc aliquid ; « ALIUD ⁹⁹ AUTEM », id est musicum « SIGNIFICAT QUALE ». « QUARE NON EST IPSUM », id est illud commune « EXPONERE », id est sumere pro hoc aliquid. Et bene glosatur sic hoc quod est EXPONERE, quia expositio ¹⁰⁰ est manifestatio et determinatio alicuius rei. Sed, cum commune pro particulari sumitur, « determinatur » et « exponi » dicitur quodammodo sic ¹⁰¹ : « QUARE NON EST IPSUM COMMUNE EXPONERE SIC » ¹⁰² et sumatur pro ¹⁰³ <hoc> aliquid ¹⁰⁴. Et sic ¹⁰⁵ idem est quod prius.

« VERUM EXPONERE ETC. », hic incipit secunda pars principalis ¹⁰⁶ huius lectionis in qua removet errorem. Error ille est talis : in praedictis parallogismis exponitur commune ut hoc aliquid. Aliquis posset credere quod exponere sic commune, id est sumere ipsum ¹⁰⁷ ut hoc ¹⁰⁸ aliquid ¹⁰⁹ faceret secundum veritatem aliquem ¹¹⁰ esse diversum a se et hoc non est ¹¹¹ verum. Immo, solum sophisticè facit hoc. Propter hoc istud ¹¹² removet auctor dicens quod exponere commune ut hoc aliquid non facit

---

⁹⁷. sicut A] nunc M.

⁹⁸. HOC A] HIC M.

⁹⁹. ALIUD M, A] ILLUD *transtulit Boethius* τὸ (22, 179a 2).

¹⁰⁰. expositio M] exponere A.

¹⁰¹. sic M] vel sic A.

¹⁰². SIC *absente a translatione Boethii additur a M et A.*

¹⁰³. pro M] *om.* A.

¹⁰⁴. aliquid M] quod aliquem A.

¹⁰⁵. sic M] solutio A.

¹⁰⁶. principalis A] *om.* M.

¹⁰⁷. ipsum A] aliquid ut *a.c.* M.

¹⁰⁸. hoc A] *om.* M.

¹⁰⁹. aliquid A] aliquis M.

¹¹⁰. aliquem M] aliquid A.

¹¹¹. hoc non est M] non est hoc A.

¹¹². istud M] illud A.

quod aliquis sit diversus a se, sed si concederetur quod commune esset ¹¹³ idem quod hoc aliquid. Quod tamen est falsum. Tunc quantum ad ipsum, qui concederet hoc, esset necesse sequi aliquem esse diversum a se. Sed multum differt quod dicatur commune esse hoc aliquid et quod non dicatur, quia si concederetur commune esse idem quod hoc aliquid sequeretur quod commune non esset ¹¹⁴ in pluribus, quod est impossibile. Et haec est sententia litterae ¹¹⁵.

Continuatio : ita non est ipsum commune exponere. « VERUM » pro sed ; « EXPONERE COMMUNE », id est accipere ipsum ac si esset hoc aliquid « NON FACIT TERTIUM HOMINEM », id est aliquem hominem esse tertium, id est diversum a se, nisi sophisticè. « SED CONCEDERE COMMUNE ¹¹⁶ ESSE IDEM QUOD HOC ALIQUID », faceret tertium hominem quantum ad ¹¹⁷ illum qui concederet istud ¹¹⁸, sed illud concedere esset falsum supple.

« NON ENIM ERIT HOC ALIQUID ESSE », id est hoc aliquid. « NON ERIT IDEM QUOD CALLIAS ET IDEM QUOD HOMO » ¹¹⁹, quoniam non est idem quod homo, et probatur ¹²⁰ falsum esse concedere hominem esse hoc aliquid cum Callias est hoc aliquid ¹²¹.

« NEQUE SI QUIS » commune sit. « NEQUE NIHIL DISTABIT », id est multum distabit, ita quod duae negationes unam affirmationem faciant ¹²². « SI QUIS EXPOSITUM », id est terminum ¹²³ communem qui exponitur ex praedictis paralogismis ac si esset hoc aliquid. « NON DICAT

---

¹¹³. quod commune esset A] aliquid esset commune *a.c.* M.

¹¹⁴. non esset A] esset idem *a.c.* M.

¹¹⁵. sententia litterae M] sua littera A.

¹¹⁶. COMMUNE A] *a.c.* IDEM ESSE M.

¹¹⁷. ad A] *om.* M.

¹¹⁸. istud M] illud A.

¹¹⁹. NON ERIT IDEM QUOD CALLIAS ET IDEM QUOD HOMO M, A] NON ENIM ERIT HOC ALIQUID ESSE IDEM QUOD CALLIAS ET IDEM QUOD HOMO EST *transtulit Boethius* οὐ γὰρ ἔσται τόδε τι εἶναι ὄπερ Καλλίας καὶ ὄπερ ἄνθρωπός ἐστιν (22, 179a 4-5).

¹²⁰. probatur A] propter hoc M.

¹²¹. cum Callias est hoc aliquid M] et hoc A.

¹²². unam affirmationem faciant A] faciunt affirmationem A.

¹²³. terminum A] causam M.

HOC ESSE ALIQUID SED IDEM QUOD QUALE QUID »¹²⁴, id est commune. Et ostendit quod multum distabit.

« ERIT UNDE QUID QUOD EST PRAETER PLURES »¹²⁵, id est commune. Si esset hoc aliquid, esset unum indivisum in se¹²⁶, divisum autem¹²⁷ ab aliis praeter omnem pluralitatem. Quod est falsum. Et propter hoc multum distabit [A : 78vb] si dicatur hoc aliquid et¹²⁸ si dicatur commune quid.

« UT HOMO », ita commune diceretur hoc aliquid poneretur commune esse unum nullo modo in multis « UT HOMO », id est istud. Cum homo poneretur esse unum non in multis si diceretur esse hoc aliquid.

« MANIFESTUM ERGO ETC. », haec est brevis epilogatio quam ponit auctor in tertia parte. Dicit ergo quod ex praedictis patet quod non est concedendum istud¹²⁹ quod communiter dicitur¹³⁰ de omnibus « ESSE HOC ALIQUID », sed dicendum est quod est commune quale, id est commune [M : 39rb] in praedicamento qualitatis. « AUT AD ALIQUID ETC. », id est de aliquo alio praedicamento. Littera patens est.

Circa ea quae dicta sunt duo possunt quaeri principaliter¹³¹.

Primum est¹³² de prima parte principali in qua ponit paralogismos secundum quod quale quid interpretatur hoc aliquid¹³³.

Secundum est de secunda parte principali in qua ponit communem solutionem ad omnes paralogismos in dictione¹³⁴.

---

¹²⁴. QUID *absente a translatione Boethii additur a* M et A.

¹²⁵. ERIT UNDE QUID QUOD EST PRAETER PLURES M, A] ERIT ENIM QUOD PRAETER PLURES UNUM QUID *transulit Boethius* ἔσται γὰρ τὸ παρὰ τοὺς πολλοὺς ἓν τι (22, 179a 7).

¹²⁶. indivisum A] indivisum a se *a.c.* M.

¹²⁷. esset unum indivisum in se divisum autem M] esset unum individuum, alterum A.

¹²⁸. si dicatur hoc aliquid et M] *om.* A.

¹²⁹. istud M] illud A.

¹³⁰. dicitur M] dico A.

¹³¹. principaliter M] *om.* A.

¹³². est M] erit A.

¹³³. in qua ponit paralogismos secundum quod quale quid interpretatur hoc aliquid M] *om.* A.

¹³⁴. in qua ponit communem solutionem ad omnes paralogismos in dictione M] *om.* A.

Circa primum quaeritur primo ¹³⁵ quid est dictum interpretari quale quid ut hoc aliquid. Item, quandocumque fit paralogismus ex ¹³⁶ variatione suppositionis ¹³⁷ fit fallacia figurae dictionis ex eo quod interpretatur quale quid ut hoc aliquid.

Et quaeritur utrum ¹³⁸ hoc sit verum generaliter quod ubicumque fit figura dictionis ex variatione suppositionis idem ¹³⁹ interpretatur quale quid ut hoc aliquid.

Quaeritur iterum propter quid fit fallacia ista accipiendo ¹⁴⁰ quale quid ut hoc aliquid, non autem accipiendo hoc aliquid ut quale quid.

Ad primum dicendum quod quando ¹⁴¹ accipitur commune ac si haberet eandem vim ¹⁴² quam hoc aliquid, id est eandem virtutem quam singulare, dicitur tunc interpretari quale quid ut hoc aliquid, verbi gratia cum sic dicitur « homo currit, homo disputat ; ergo ¹⁴³, homo currit et disputat », hic interpretatur commune quid ut hoc aliquid quia ¹⁴⁴ si poneretur singulare ut est illud commune, bonum esset argumentum. Unde hoc est bonum argumentum : « Socrates currit ; Socrates ¹⁴⁵ disputat ¹⁴⁶ ; ergo, Socrates currit et disputat ». Sed, cum loco Socratis ponitur commune ut homo ¹⁴⁷, credimus similiter ibi esse bonum argumentum et interpretatur, id est accipitur illud ¹⁴⁸ commune ac si haberet penitus eandem vim ut singulare. Unde accipere commune ac si

---

^{135.} primo M] *om.* A.

^{136.} ex A] eo M.

^{137.} suppositionis A] supponit M.

^{138.} utrum A] qualiter M.

^{139.} idem M] ibidem A.

^{140.} ista M] ita A.

^{141.} quando] non M, A.

^{142.} vim A] *om.* M.

^{143.} homo currit, homo disputat ; ergo M] *om.* A.

^{144.} quia M] *om.* A.

^{145.} Socrates A] ergo *a.c.* M.

^{146.} disputat M] *om.* A.

^{147.} ut homo A] *om.* M.

^{148.} illud M] *om.* A.

haberet eandem vim quam singulare, ubi non habet eandem vim, est ¹⁴⁹ interpretari commune ut hoc aliquid secundum quod hic loquitur.

Ad aliud dicimus ¹⁵⁰ quod verum est quod ubicumque est prava ¹⁵¹ argumentatio propter variationem suppositionis interpretatur quale quid ut hoc aliquid, ut patet hic : « omnis homo est animal ; ergo, animal est omnis homo ». Bene teneret argumentum in termino singulari ; unde hic est bonum argumentum : « omnis homo est Socrates ; ergo, Socrates ¹⁵² est omnis homo ». Item, si dicatur « non omnis homo est Socrates ; ergo ¹⁵³, omnis homo non est Socrates », fit ab immobili ad mobilem et accipitur commune ut hoc aliquid. Et, quia in terminis discretis non differt negatio praeposita et postposita, similiter credimus quod non differat in terminis communibus praeponere et postponere negationem ¹⁵⁴ et decipimur propter figuram appellationis ut ¹⁵⁵ habetur in *Praedicamentis* ¹⁵⁶. Et propter hoc concedimus ¹⁵⁷ « non omnis homo ; ergo, omnis non ». Accipitur istud ¹⁵⁸ commune ac si haberet eandem vim quam singulare. Similiter in processu a pluribus determinatis ad unam teneret argumentatio si loco termini communis poneretur ¹⁵⁹ hoc aliquid et propter hoc accipitur commune ut hoc aliquid. Ad aliud dicendum quod nihil inest inferiori quin insit superiori, sed ¹⁶⁰ non e converso. Et propter hoc non est peccatum si accipiatur quale quid, id est commune loco eius quod est hoc aliquid.

---

¹⁴⁹. est A] et est M.

¹⁵⁰. dicimus M] dicendum A.

¹⁵¹. prava A] parva M.

¹⁵². Socrates M] *om.* A.

¹⁵³. ergo A] Socrates in *a.c.* M.

¹⁵⁴. praeponere et postponere negationem M] *om.* A.

¹⁵⁵. ut A] non M.

¹⁵⁶. Cf. *Cat.*, 5, 3b 10-18.

¹⁵⁷. Et propter hoc concedimus M] Et hoc propter quod dicimus A.

¹⁵⁸. istud M] illud A.

¹⁵⁹. poneretur A] teneretur *a.c.* M.

¹⁶⁰. sed M] et A.

Postea quaeritur de praedictis paralogismis et quaeritur ¹⁶¹ de isto paralogismo « homo est diversus ab homine ; Callias est homo ; ergo, Callias est diversus a se », quia videtur ¹⁶² ibi esse fallacia consequentis a superiori ad inferius ¹⁶³. Item, videtur ibi esse paralogismus ¹⁶⁴ accidentis, quia homo in maiori et in minori ¹⁶⁵ pro alio et alio sumitur, quare videtur quod non sit ibi fallacia figurae dictionis ¹⁶⁶.

Item, cum in isto paralogismo « homo est diversus a Platone, Callias est homo ; ergo, Callias est diversus a Platone » conclusio sit vera, videtur quod non sit paralogismus ¹⁶⁷ figurae dictionis.

Quaeritur et de altero paralogismo, qui fit de Corisco et de ¹⁶⁸ Corisco musico, qualiter sit in eo ¹⁶⁹ huiusmodi fallacia.

Ad primum dicendum quod in praedictis [A : 79rb] paralogismis est fallacia consequentis et accidentis, ut obiectum est, et etiam ¹⁷⁰ fallacia figurae ¹⁷¹ dictionis, nec est ¹⁷² hoc inconueniens plures esse fallacias in eodem argumento ¹⁷³. Fallacia autem ¹⁷⁴ figurae dictionis est ibi hoc modo, quia iste terminus « homo » ¹⁷⁵ hic sumitur ut hoc aliquid, id est ¹⁷⁶ ac si haberet eandem vim quam habet hoc aliquid, vel singulare ¹⁷⁷. In singularibus autem bene teneret argumentum. Si enim dicatur sic :

---

¹⁶¹. quaeritur M] primo A.

¹⁶². quia videtur M] quaeritur utrum A.

¹⁶³. a superiori ad inferius M] ab inferiori ad superius A.

¹⁶⁴. paralogismus M] fallacia A.

¹⁶⁵. in maiori et in minori M] in minore et in maiore A.

¹⁶⁶. quare videtur quod non sit ibi fallacia figurae dictionis M] *om.* A.

¹⁶⁷. non sit paralogismus figurae dictionis M] ibi non sit figura dictionis A.

¹⁶⁸. de A] *om.* M.

¹⁶⁹. eo A] *om.* M.

¹⁷⁰. etiam M] non A.

¹⁷¹. fallacia figurae M] figura A.

¹⁷². est A] *om.* M

¹⁷³. plures esse fallacias in eodem argumento M] *om.* A. Cf. *Soph. el.*, 24, 179b 17.

¹⁷⁴. autem M] *om.* A.

¹⁷⁵. homo A] *om.* M.

¹⁷⁶. id est M] et A.

¹⁷⁷. singulare M] significaret A.

« Socrates ¹⁷⁸ est diversus ¹⁷⁹ a Platone, Callias est Socrates ; ergo, Callias est diversus a Platone », bene teneret argumentum et, cum ponitur universale in argumento, credimus quod similiter teneat et quod sit verum in universali quod in particulari sive in singulari. Et ita accipimus universale sive commune ac si esset hoc aliquid.

Ad aliud dicendum quod si conclusio illius paralogismi sit vera non tamen infert ¹⁸⁰ bene, sed in forma arguendi peccat et interpretatur commune ut hoc aliquid.

Ad ultimum dicendum quod in ultimo paralogismo qui est de Corisco musico interpretatur quale quid, scilicet ¹⁸¹ musicum – quod est medium – ac si esset hoc aliquid. Ponatur enim singulare loco eius. Bona erit argumentatio ; unde bene tenet [M : 39va] hoc argumentum : « hoc musicum differt a Corisco musico ; Coriscus est hoc musicum ; ergo, etc. ». Sed prima ¹⁸² falsa est propter hoc : cum ponitur ¹⁸³ quale quid ¹⁸⁴, credimus quod similiter teneat sic ¹⁸⁵ et in singulari et ita accipitur quale quid ut hoc aliquid.

Quaeritur etiam de hoc quod auctor dicit ¹⁸⁶ quod homo significat quale quid, quia illud quod est de praedicamento substantiae ¹⁸⁷ dicit quid et significat quid, quod autem est de praedicato qualitatis dicit quid et significat quale ¹⁸⁸. Ergo, homo dicit quid et significat quid, non ergo ¹⁸⁹ quale. Et dicendum quod, cum dicitur quod ¹⁹⁰ terminus significat quale

---

¹⁷⁸. Socrates A] Callias M.

¹⁷⁹. diversus M] alter A.

¹⁸⁰. infert M] inferat A.

¹⁸¹. scilicet A] sed M.

¹⁸². prima M] minor A.

¹⁸³. ponitur M] praedicatur A.

¹⁸⁴. quid M] quod A.

¹⁸⁵. sic M] sicut A.

¹⁸⁶. dicit M] *om.* A.

¹⁸⁷. substantiae M] similiter A.

¹⁸⁸. Cf. *Top.*, I, 9, 103b 29-35.

¹⁸⁹. non ergo M] ergo, non A.

¹⁹⁰. cum dicitur quod M] *om.* A.

quid quod idem est quod commune, et dicitur quale quid ¹⁹¹ respectu inferioris, quia superius est ut ¹⁹² forma respectu inferioris.

---

¹⁹¹. quid A] *om.* M.

¹⁹². ut M] *om.* A.

Roberti <Kilwardby>
***Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE35]**

C = Cambridge Peterhouse 205,
 333rb - 333vb & 334ra - 334vb (dux)
 P = Paris Bibliothèque nationale lat. 16619,
 61rb - 61vb & 61vb - 62vb
 M = Milano Biblioteca Ambrosiana M 96 sup.,
 187r in margine

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

« ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO A SE ET AB UNOQUOQUE ». In hac parte¹⁹³ Aristoteles adaptavit¹⁹⁴ suam solutionem generalem ad paralogismos factos iuxta tertium modum figurae dictionis, qui scilicet fit ex commutatione eius quod est quale quid in hoc aliquid.

Et dividitur haec pars¹⁹⁵ in duas, in quarum prima ponit¹⁹⁶ duas orationes et solvit in secunda¹⁹⁷.

Cum dicit : « VERUM EXPONERE »¹⁹⁸ removet quandam dubitationem quae posset fieri¹⁹⁹ contra²⁰⁰ solutionem suam²⁰¹.

Pars prima²⁰² dividitur in duas penes²⁰³ duas orationes quas ponit secundum duos modos commutandi quale quid in hoc aliquid.

Quale quid enim duplex est : uno modo dicitur quale quid omne superius respectu²⁰⁴ inferioris, sicut²⁰⁵ genus respectu speciei. Est enim

---

¹⁹³. In hac parte M] Postquam C, P.

¹⁹⁴. Aristoteles adaptavit C] adaptavit Aristoteles M.

¹⁹⁵. haec pars C, P] *om.* M.

¹⁹⁶. in quarum prima ponit C] in prima ponit P, primo enim ponit M.

¹⁹⁷. in secunda C, P] secundo M.

¹⁹⁸. cum dicit : « VERUM EXPONERE » M] cum dicit « VERUM » P : *spatium vacuum sex fere litterarum add.* C.

¹⁹⁹. fieri C, P] incidere M.

²⁰⁰. contra C, P] circa M.

²⁰¹. solutionem suam C] suam solutionem P, M.

²⁰². pars prima C, P] prima pars M.

²⁰³. penes C, P] secundum M.

²⁰⁴. respectu inferioris C, P] e respectu sui inferioris M.

quid in comparatione ad suum inferius²⁰⁶. Est autem quale prout consideratur in se, quia est forma communis. Forma autem quale est. Alio modo dicitur quale quid illud quod est in se quid²⁰⁷ et factum est quale²⁰⁸ per aliquod accidens adveniens, ut Coriscus musicus²⁰⁹.

Et secundum hoc dividitur prima pars²¹⁰ in duas²¹¹, in quarum prima²¹² ponit unam²¹³ orationem et solvit²¹⁴, in qua commutatur quale quid primo modo in hoc aliquid. In secunda²¹⁵, cum dicit « SIMILITER AUTEM ET²¹⁶ IN CORISCUS » ponit aliam orationem in qua commutatur quale quid secundo modo dictum²¹⁷ in hoc aliquid. Significat autem materiam primae orationis et potest sic formari : « Coriscus est tertius²¹⁸ ab homine ; et est homo ; ergo, est tertius²¹⁹ a se ». Et innuit Aristoteles quod similiter potest concludi quod est²²⁰ [C : 333va] tertius ab unoquoque homine sic : « Coriscus²²¹ est tertius ab homine²²² ; Socrates est homo ; ergo est tertius a Socrate » et sic de aliis. Et hoc est « ET QUONIAM ».

Deinde solvit istam orationem dicens quod « HOMO ET OMNE COMMUNE NON SIGNIFICAT HOC ALIQUID SED QUALE QUID VEL ALIQUID

---

²⁰⁵. sicut C, P] ut M.

²⁰⁶. inferius C, M] genus inferius P.

²⁰⁷. quale quid illud quod est in se quid C, P] quod in se est quid M.

²⁰⁸. et factum est quale M] est et factum quale C, et quale P.

²⁰⁹. ut Coriscus musicus C, P] *om.* M.

²¹⁰. prima pars C, P] haec pars prima M.

²¹¹. duas C, P] partes duas M.

²¹². in quarum prima C] in prima P, prima enim M.

²¹³. unam C, P] *om.* M.

²¹⁴. et solvit C, P] *om.* M.

²¹⁵. in secunda P] in secundo C, secundo M.

²¹⁶ SIMILITER AUTEM ET P] SIMILITER AUTEM ETIAM C, SIMILITER AUTEM M. SIMILITER AUTEM ET *transtulit Boethius* ὁμοίως δὲ καὶ (22, 178b 39).

²¹⁷. dictum M] dicitur C, *om.* P.

²¹⁸. tertius M] alter C, P.

²¹⁹. tertius M] alius C, alter P.

²²⁰. est *gem.* C

²²¹. Coriscus] Socrates C, P, M.

²²². Socrates est tertius ab homine M] *om.* C, P.

ALIQUO MODO »²²³ et hoc est omne nomen commune non significat hoc aliquid sed aliquid commune in genere substantiae²²⁴ vel in genere relationis et ita de aliis generibus praedicamentorum. Et per hoc significat quod praedicta oratio peccat secundum figuram dictionis eo quod cum dicitur « Coriscus est alter ab homine » [sed] hoc nomen « homine » significat quale quid. Quando autem assumit in minori dicens « sed Coriscus est homo », ideo assumit hoc aliquid ; et ita paralogismus iste peccat eo quod commutatur quale quid in hoc aliquid. Est hoc est « NAM HOMO ».

Deinde ponit alium paralogismum qui talis est : « Coriscus est alter a musico ; sed Coriscus est musicus, ergo est alter a se ». Et solvit istum paralogismum [P : 61va] dicens quod Coriscus significat hoc aliquid, musicum autem quale quid. Et per hoc significat quod, quando dicitur in prima propositione « est alter a musico », dicitur quale quid ; quando autem concluditur « ergo, Coriscus est alter a Corisco sive alter a se », ibi sumitur hoc aliquid. Et ita fit figura dictionis, quia commutatur quale quid in hoc aliquid, et dico quale quid secundo modo dictum, et hoc est Coriscus. Sic construe : ita dixi in praedicto paralogismo fit figura dictionis in hiis terminis : « Coriscus », « homo ». Similiter autem fit figura dictionis in hiis terminis « Coriscus », « musicus ».

Et tunc dubitatur utrum debeamus dicere ipsum Coriscum esse sibi idem vel alterum a se. Tunc enim fit talis paralogismus « Coriscus est alter a musico et est musicus, ergo est alter a se » et bene dico quod fit figura dictionis in hiis terminis.

« NAM²²⁵ HOC », id est Coriscus significat hoc aliquid²²⁶, quia contingit descendere ab aliquo communi usque ad suum singulare et hoc est « QUARE NON EST ». Sic construe : ita dixi quod in praedictis

---

²²³. HOMO ET OMNE COMMUNE NON SIGNIFICAT HOC ALIQUID SED QUALE QUID VEL ALIQUID ALIQUO MODO C, P, M] NAM HOMO ET OMNE COMMUNE NON HOC ALIQUID, SED QUALE QUID VEL AD ALIQUID ALIQUO MODO *transtulit Boethius* τὸ γὰρ ἄνθρωπος καὶ ἅπαν τὸ κοινὸν οὐ τόδε τι ἀλλὰ τοιόνδε τι ἢ πρὸς τί πῶς (22, 178b 37-38).

²²⁴. substantiae P, M] substantia C.

²²⁵. nam P, M] non C.

²²⁶. hoc aliquid P, M] *spatium vacans quattuor fere litterarum add.* C.

paralogismis fit peccatum per descensum ab eo quod est quale quid ad hoc aliquid.

« QUARE NON EST », id est non contingit exponere quale quid sive commune per suum hoc aliquid.

Consequenter removet quandam dubitationem incidentem iuxta praedicta. Quia enim dixit quod non contingit exponere aliquod²²⁷ commune per suum hoc aliquid²²⁸, posset aliquis circa hoc dubitare hoc modo : si non contingit exponere universale²²⁹ per suum singulare, ergo universale est aliquid separatum a singularibus. Hoc autem falsum est²³⁰ et impossibile. Si autem exponatur, erit figura dictionis, ut prius²³¹ dictum est.

Quomodo ergo erit? Solvit²³² autem²³³ Aristoteles istam dubitationem²³⁴ et²³⁵ procedit sic : primo significat solutionem dubitationis et²³⁶ deinde dat rationem quare introduxit hanc dubitationem. Dicit ergo quod expositio²³⁷ communis²³⁸ per suum hoc aliquid non facit figuram dictionis, sed expositio²³⁹ eius per hoc aliquid determinatum. Expositio²⁴⁰ autem eius per hoc aliquid²⁴¹ indeterminatum non facit peccatum²⁴², et intellige²⁴³ per « hoc aliquid

---

²²⁷. Aliquod C, M] aliquid P.

²²⁸. hoc aliquid C, P] singulare M.

²²⁹. universale C, P] singulare *a.c.* M.

²³⁰. est C, M] *om.* P.

²³¹. prius C, P] *om.* M.

²³². solvit C, M] solum P.

²³³. autem C, P] *om.* M.

²³⁴. istam dubitationem C, P] hoc M.

²³⁵. et C, M] *om.* P.

²³⁶. et C, P] *om.* M.

²³⁷. expositio C, M] ex ipso P.

²³⁸. communis C, M] aliquid P.

²³⁹. expositio C, M] ex ipso P.

²⁴⁰. expositio C, M] ex ipso P.

²⁴¹. aliquid determinatum, expositio autem eius per hoc aliquid C, P] *om.* M.

²⁴². peccatum P, M] positionem C.

²⁴³. intellege C, M] intelligere P.

determinatum »²⁴⁴ aliquid unum significatum ut Socrates²⁴⁵ vel aliquid tale et per « hoc aliquid indeterminatum » intellige²⁴⁶ hoc vel illud²⁴⁷ et sic de singulis. Sed²⁴⁸ per hoc soluta est dicta²⁴⁹ dubitatio : dicendum enim quod contingit exponere quale quid per suum hoc aliquid sed non per hoc aliquid determinatum sed per indeterminatum²⁵⁰, verbi gratia si dicatur « homo currit » contingit exponere hoc commune « homo » per hoc aliquid indeterminatum sic²⁵¹ « homo currit » ergo iste²⁵² vel ille et sic de singulis. Sed per hoc aliquid determinatum²⁵³ [C : 333vb] non contingit exponere. Sed fiet²⁵⁴ figura dictionis, si exponatur sic « homo currit ergo iste homo currit »²⁵⁵. Et hoc est « VERUM EXPONERE » sic commune. Ita dixi quod non est exponere, « VERUM » pro tamen, « EXPONERE » commune per suum hoc aliquid « NON FACIT » concludere Coriscum esse « TERTIUM HOMINEM ».

†Et hic Coriscus non facit†²⁵⁶ figuram dictionis in paralogismo concludente istam conclusionem « Coriscus est tertius a se », « SED CONCEDERE » ipsum commune « ESSE IDEM QUOD HOC ALIQUID » signatum, hoc est concedere ipsum commune debere exponi per hoc aliquid determinatum sive signatum. Hoc supple : facit figuram dictionis in praedicto paralogismo et bene dixi quod concedere ipsum commune esse idem quod hoc aliquid signatum facit peccatum in paralogismo. « ENIM » pro quia, « NON ERIT IDEM ESSE HOC ALIQUID QUOD EST CALLIAS », id est esse individuum signatum et « ESSE IDEM QUOD

---

²⁴⁴. determinatum C, P] indeterminatum *a.c.* M.

²⁴⁵. Socrates C, P] Socratem M.

²⁴⁶. intellege C] intelligere P, M.

²⁴⁷. vel illud C, P] vel illud vel illud M.

²⁴⁸. Sed C, P] *om.* M.

²⁴⁹. dicta C, P] praedicta M.

²⁵⁰. sed per indeterminatum C, M] *om.* P

²⁵¹. sic C, M] sicut P.

²⁵². iste C, P] ille M.

²⁵³. determinatum P] indeterminatum *a.c.* C, per determinatum autem M.

²⁵⁴. fiet C, P] fit M.

²⁵⁵. iste C, P] iste, ergo ille M.

²⁵⁶. et hic Coriscus non facit P] †erit hoc est non [[est]] non faciant† C.

HOMO »²⁵⁷ et ideo non poterit exponi homo per Calliam vel per aliud individuum signatum. <Sed, sive> commune possit exponi per suum singulare, sive [quod] non possit, nihil²⁵⁸ refert quantum ad inconveniens.

Dato enim quod non possit exponi, sequitur universale esse quiddam unum praeter sua singularia et separatum ab illis. Dato autem quod possit exponi accidit inconveniens per paralogismum figurae dictionis et hoc est « NEQUE SI QUIS ». Et attende quod hic superabundat negatio. Unde construenda est littera sic : ita dixi quod exponere per hoc aliquid significatum facit fallaciam et super hoc dixi quia « SI QUIS DICAT EXPOSITUM », id est ipsum commune, « NON²⁵⁹ ESSE IDEM QUOD HOC ALIQUID », id est non posse exponi per individuum signatum, sed esse « IDEM QUOD QUALE »²⁶⁰, sed si²⁶¹ dicat ipsum esse aliquid commune non exponibile per aliquod inferius « NIHIL DISTABIT » quantum ad inconveniens quasi dixisset quod posset exponi per individuum signatum. « ENIM » pro quia, sic dicentibus, [P : 61vb] erit ipsum commune, « UT HOMO », « UNUM QUID QUOD EST PRAETER PLURES », id est quod est praeter singularia.

Consequenter concludit suum propositum intentum dicens quod « MANIFESTUM » est quod non est concedendum quod non est exponere universale quod communiter praedicatur de omnibus per aliquod signatum medium, sed per aliquod commune ut per communem quantitatem vel per communem relationem et ita de aliis. Et hoc est « MANIFESTUM ERGO ». Sic construe : ita dixi quod si commune exponatur per hoc aliquid erit figura dictionis. « ERGO MANIFESTUM QUOD NON EST DANDUM ILLUD COMMUNE QUOD PRAEDICATUR DE PLURIBUS

---

²⁵⁷. ESSE IDEM QUOD HOMO C, P] IDEM QUOD HOMO EST *transtulit Boethius* ὅπερ ἄνθρωπός ἐστιν (22, 179a 5).

²⁵⁸. nihil P] *om.* C.

²⁵⁹. NON P] NAM C. NON *transtulit Boethius* μή (22, 179a 6).

²⁶⁰. id est non posse exponi per individuum signatum, sed esse « IDEM QUOD QUALE » C] *om.* P.

²⁶¹. si C] *om.* P.

SINGULARE HOC ALIQUID »²⁶², id est posse exponi per individuum signatum sed autem quale etc. Dicendum est ipsum exponi per aliquod commune in genere qualitatis vel quantitatis et ita de aliis.

Quaeritur hic super hoc quod vult in hoc paralogismo esse figuram dictionis dicens « Coriscus [P : 62ra] est tertius ab homine ; Coriscus est homo ; ergo, est tertius a se »²⁶³. Videtur enim quod iste paralogismus peccat secundum accidens vel secundum consequens. Et quod peccet secundum accidens patet quia in primo libro, quando determinavit de generatione paralogismorum secundum²⁶⁴ singulos locos et determinando de fallacia accidentis, consimilem omnino posuit peccantem secundum accidens²⁶⁵. Quod etiam²⁶⁶ peccet secundum consequens patet quia procedit a superiori ad inferius. Praeterea, in hoc paralogismo coincidunt²⁶⁷ isti tres loci : scilicet, figura dictionis, accidens et consequens. Quaeratur qualiter diversimode.

Secundo quaeritur²⁶⁸ super²⁶⁹ hoc quod dicit « HOMO ET OMNE COMMUNE NON HOC ALIQUID SED QUALE QUID SIGNIFICAT ». Ex hoc enim videtur quod quando²⁷⁰ proceditur ab aliquo termino²⁷¹ [C : 334rb] stante uno modo ad eundem terminum alio modo non esse ibi figuram dictionis, quia non commutatur ibi quid in hoc aliquid sed potius quale quid in se ipsum : verbi gratia, « omnis homo est animal ; ergo, animal

---

²⁶². ERGO MANIFESTUM QUOD NON EST DANDUM ILLUD COMMUNE QUOD PRAEDICATUR DE PLURIBUS SINGULARE HOC ALIQUID C, P] MANIFESTUM ERGO QUONIAM NON DANDUM HOC ALIQUID ESSE QUOD COMMUNITER PRAEDICATUR DE OMNIBUS *translulit Boethius* φανερόν οὖν ὅτι οὐ δοτέον τόδε τι εἶναι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἐπὶ πᾶσιν (22, 179a 8-9).

²⁶³. a se C] ab homine a.c. P.

²⁶⁴. secundum C] per P.

²⁶⁵. Cf. *Soph. el.*, 5, 166b 28-36.

²⁶⁶. etiam C] om. P.

²⁶⁷. coincidunt P] concidunt C.

²⁶⁸. quaeritur C] quaeritur quare P.

²⁶⁹. super C] similiter P.

²⁷⁰. quando P] ante C.

²⁷¹. termino C] non P.

est omnis homo ». In tali enim argumentatione non erit fallacia figurae dictionis. Quod falsum est.

Ad primum quaesitorum dicendum quod verum est quod in isto paralogismo, « Coriscus est tertius ab homine ; Coriscus est homo ; ergo, Coriscus est tertius a se », coincidunt figura dictionis, accidens et consequens, sicut enim habetur in sequenti lectione : « NIHIL ENIM PROHIBET EANDEM ORATIONEM HABERE PLURES OCCASIONES FALLENDI »²⁷², diversis tamen modis et rationibus considerando ad praedicatum.

Sic, si concedat quicquid attribuitur accidenti in praemissis illud idem rei subiectae in conclusione, decipitur per fallaciam accidentis et ei fit alius paralogismus secundum accidens.

Qui autem considerat ad praedictum paralogismum quod sequitur econverso « est tertius a se, ergo est tertius ab homine » et propter hoc credat sequi « est tertius ab homine, ergo est tertius a se » quia consequentia conversa tenet, decipitur per fallaciam consequentis, et ei fit paralogismus secundum consequens.

Qui autem considerat ad praedictum paralogismum videns quod homo similiter figuratur²⁷³ cum stat pro supposito vel cum stat pro significato, et propter istam similem figurationem²⁷⁴ cum dicit quod quicquid inest ei secundum quod stat pro significato idem inest ei secundum quod stat pro supposito, decipitur per figuram dictionis.

Dicendum ergo quod licet fiat in praedicto paralogismo accidens vel etiam consequens, hoc tamen non prohibet quin in eo²⁷⁵ fiat figura dictionis.

Ad secundum dicendum quod omne commune consideratum in sua propria natura significat quale quid, consideratum autem in comparatione

---

²⁷². NIHIL ENIM PROHIBET EANDEM ORATIONEM HABERE PLURES OCCASIONES FALLENDI C, P] NIHIL AUTEM PROHIBET EANDEM ORATIONEM PLURES FALLENDI OCCASIONES HABERE *transulit Boethius* οὐδὲν δὲ κωλύει τὸν αὐτὸν λόγον πλείους μοχθηρίας ἔχειν (*Soph. el.*, 24, 179b 17).

²⁷³. similiter figuratur P] sic significatur C.

²⁷⁴. figurationem P] significationem C.

²⁷⁵. eo P] ea C.

bene potest significare hoc aliquid. Sed dupliciter potest comparari, quia vel ad ²⁷⁶ aliud ut ad suum superius. Omne enim superius dicit quale quid respectu sui inferioris. Superius enim in se consideratum ²⁷⁷ magis quale est quam suum inferius. Illud autem inferius dicit quid cum sit pars essentiae eius. Inferius autem dicitur hoc aliquid respectu sui superioris et potest comparari ad se ipsum stans alio modo et alio. Hoc dicit quia aut prout in una propositione stat sub indeterminatione et quiditate et in alia sub determinatione, sicut accidit in primo paralogismo posito in littera, aut quia uno modo confuse tantum et alio modo confuse et distributive et determinate.

Dicendum ergo quod non semper, quando proceditur ab aliquo termino communi uno modo stante ad eundem alio modo stantem, [non] convertatur quale quid in quale quid sed in hoc aliquid, licet enim terminus communis de se significet semper quale quid, tamen terminus communis comparatus potest significare hoc aliquid sicut [C : 334vb] iam patet. Unde bene licet secundum figuram dictionis procedere ab aliquo ²⁷⁸ termino stante uno modo ad se ipsum stantem alio modo.

---

²⁷⁶. ad] aliquid C, P.

²⁷⁷. consideratum P] significatum C.

²⁷⁸. aliquo] alio C, P.

Nicholai Parisiensis

Notulae super librum Elenchorum [SE41]

P = Praha Knihovna Metropolitni Kapituli L.76 (1322),
74vb - 75rb

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

« ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO A SE ET AB UNOQUOQUE ». Item, dicit quod hic est figura dictionis : « ab homine Coriscus est tertius ; Coriscus est homo ; ergo a se ²⁷⁹ Coriscus est tertius ».

Contra : orationes quae sunt secundum accidens positae superius sunt similes isti orationi ²⁸⁰. Quod patet. Est enim ibi accidens : « ab homine Coriscus est alter ; et ipse est homo ; etc. » Quare in isto paralogismo non est figura dictionis, cum ibi sit fallacia accidentis.

Item, dicit quod in praedicto exemplo est figura dictionis quia commutatur quale quid in hoc aliquid et quaeritur quomodo hoc est et utrum singulare sit quale quid aut hoc aliquid.

Item, non est ibi inconueniens secundum aliquam fallaciam commutare hoc aliquid in quale quid, eo quod bene sequitur « Coriscus, ergo homo » ; ergo, non est inconueniens commutare quale quid in hoc aliquid ut hominem in Coriscum. Item, cum infertur sic « omnis homo est animal ; ergo, quoddam animal est homo », ibi transmutatur quale quid in hoc aliquid, quia transmutatur animal a parte praedicati, quod est quale, in quoddam animal, quod est hoc aliquid. Item, si transmutare quale quid in hoc aliquid facit figuram dictionis, tunc [[in omnibus modis]] in primo modo prima figurae erit figura dictionis, quod patet sic : « omne animal currit ; omnis homo est animal ; ergo, omnis homo currit », quia animal in prima propositione a parte subiecti recipitur pro suppositis et ideo dicit hoc aliquid. In secunda propositione praedicatur et dicit quale quid. Ergo, semper est figura dictionis in primo modo primae figurae.

Solutio : ad illud dicimus quod, sicut dictum est ²⁸¹, non est inconueniens eandem orationem habere diversa motiva et diversa

---

²⁷⁹. a se] ab homine P.

²⁸⁰. Cf. *Soph. el.*, 5, 166b 32-36.

²⁸¹. Cf. *Soph. el.*, 24, 179b 17.

principia fallendi. Unde, in ista oratione « ab homine Coriscus est tertius, Coriscus est homo » potest aliquis moveri propter identitatem apparentem huius praedicati « homo » cum hoc subiecto « Coriscus ». Et <si> propter hoc credat <quod> quicquid convenit uni et alteri et quod quicquid removetur ab uno removetur ab alio, sic est ibi fallacia accidentis. Si vero movetur aliquis propter similem modum significandi ab impositione horum terminorum « homo » et « Coriscus », quia uterque significat singulariter, sic est figura dictionis.

Ad aliud dicimus quod singulare est quale quid quia significat formam communem substantialem. Quia quodlibet universale est forma substantialis suorum inferiorum, ut homo et omne commune, singulare autem hoc aliquid est et significat formam substantialem singularem, ut Coriscus [[habet]], Socrates et quodlibet individuum.

Ad aliud dicimus quod omne commune et omne universale actu est in suo particulari. Particulare vero in suo universali actu non est sed solum potentia. Unde cum non sit inconueniens illud quod est actu in aliquo inferiori ex illo in quo est actu, sed inconueniens est commutare aliquid [[commutare]] ex eo quod est in potentia in ipso, ideo commutare quale quid in hoc aliquid facit figuram, non autem commutare [[quale]] hoc aliquid in quale quid. Tamen dico quod quale quid et hoc aliquid possunt considerari dupliciter : uno modo per intentionem, et sic neque hoc aliquid in quale quid neque quale <quid> in hoc aliquid potest commutari ; vel possunt considerari secundum substantiam et subiectum, et sic quale quid in hoc aliquid non potest commutari, tamen hoc aliquid in quale quid bene potest commutari ; et causa huius dicta est.

Ad aliud dicimus quod, cum dicitur « omnis homo est animal, ergo quoddam animal est homo », non commutatur quale quid in hoc aliquid ex eadem parte, sed ex diversis, quia ly « animal » a parte praedicati commutatur in aliquod animal a parte subiecti et, propter hoc, non est inconueniens. \Sed/, si ex eadem parte poneretur hoc pro illo, inconueniens esset. Praeterea illud totum « aliquod animal est homo » non infertur solum ex hoc praedicato « animal » cum dicitur « omnis homo est animal », sed infertur ex illa tota complexa, unde commutatur

quale quid in \hoc/ aliquid ; non tamen infertur hoc aliquid ex quale quid sed ex tota complexa, ideo non est inconueniens.

Ad aliud dicimus quod ibi commutatur in prima figura quale quid in hoc aliquid quod est in ipso actu, sicut animal est in omni animali sumpto [[pro supposito]] pro suppositis actu et non econverso, unde commutatur omne animal in animali in quo [[est actu]] omne animal est actu. Sequitur enim « omne animal, ergo animal », sed non sequitur econverso. Non enim sequitur « animal, ergo omne animal ». Et, propter hoc, ista commutatio non facit fallaciam.

Postea dubitatur de eo quod dicit quod non est exponere universale, etc. Expositio est principium perficiendi syllogismos imperfectos. Ergo, ad sophistam non pertinet cum pertineat ad prioristam. Ergo, male loquitur hic de expositione.

Item, dicit quod « EXPONERE NON FACIT TERTIUM HOMINEM », id est non sequi illud inconueniens quod aliquis sit tertius a se. Contra dicit paulo ante quod non contingit exponere universale. Ergo, ex quo non contingit exponere expositio faciet inconueniens, quia si non faceret expositio inconueniens, tunc conueniret exponere.

Item, dicit : si commutatur quale quid in hoc aliquid vel etiam in quale quid, nihil differt. Immo est unum inconueniens sicut alterum.

Contra : bene sequitur « homo, ergo animal ; animal, ergo substantia ». Sed hic commutatur quale quid non in hoc aliquid sed in quale quid.

Item, dicit quod universale est unum praeter plura.

Contra : homo est universale, tamen homo non est unum praeter multa, sed est unum in multis, ergo falsum dicit dicendo hominem esse unum praeter multa.

Item, commune ante speciale, ergo videtur quod superius debuisset auctor posuisse generalem solutionem [generalem] orationum in dictione et non hic, vel dicatur quare sic ordinavit.

Item, cum solvere per oppositum sit propria solutio compositioni et divisioni, videtur quod male ponat eam, auctor pro generali ²⁸² solutione ad omnes orationes in dictione.

Item, in ponendo exempla de applicatione illius generalis solutionis ad orationes in dictione praeponit auctor compositionem et divisionem et accentum ante aequivocationem et amphiboliam. Ergo male.

Solutio : ad primum dicimus quod duplex est expositio. Una est per suppositionem in supponendo. Et de hac loquitur Aristoteles in *Prioribus* ²⁸³. Et hoc est principium perficiendi syllogismos imperfectos. Et de hac non loquitur hic auctor. Altera est expositio in inferendo quando universale vel commune trahitur ad particulare inferendo particulare ex communi. Sic loquitur hic de expositione et loquendo de illa non contingit exponere hominem inferendo, contingit tamen in supponendo.

Vel aliter, duplex est commune : quoddam est distributum universaliter ut « omnis homo », et tale potest exponi, et sic non loquitur hic auctor, tamen commune non distributum sed infinitum non potest exponi. Et sic loquitur hic.

Ad aliud dicimus quod expositio non facit tertium hominem per hanc fallaciam sed per fallaciam consequentis. Sed credere quale quid esse hoc aliquid facit tertium hominem per hanc fallaciam figurae dictionis. Nam per illam expositionem cum exponitur homo per Coriscum potest moveri aliquis ad credendum illud quod est pars esse totum vel e converso, sive ad credendum quod totum et pars sunt idem et convertibilia. Sic [75rb] illa expositio facit tertium hominem non per hanc fallaciam sed per fallaciam consequentis, vel potest moveri [[aliquid ad]] aliquis ad credendum per illam expositionem quod quale quid sit idem quod hoc aliquid. Sic expositio facit tertium hominem per istam fallaciam figurae dictionis, quia in ista fallacia movemur ad credendum quale quid esse idem quod hoc aliquid propter similem modum significandi [[quam]] quem habent ab impositione.

---

²⁸². generali] generale P.

²⁸³. Cf. *An. pr.*, I, 6, 28a 23 et 28b 14 ; 8, 30a 9-12.

Ad aliud dicimus quod duplex est quale : substantiale et accidentale et non differt ad faciendum fallaciam commutare quale quid in quale quid substantiale vel accidentale et in hoc aliquid. Dum tamen illud quale non sit actu in illo quali quod in ipsum transmutatur.

Ad aliud dicimus quod non dicit auctor quod homo et quodlibet <universale> sit unum praeter multa, sed unum praeter plura non in se sed in recipiendo aliquod praedicatum supra se. Sunt enim quaedam praedicata quae conveniunt in superiori per se praeter sua singularia, ut Coriscum esse alterum ab homine inest homini secundum quod est unum praeter plura.

Ad aliud dicimus quod animal est commune univocum et tale prius est. Sed tale commune non est ista solutio quae est solvere per oppositum. Est etiam aliud commune analogum et tale commune est huiusmodi solutio quae est per oppositum. Et tale commune debuit sequi solutiones speciales respectu quarum est commune propter hoc quod diversitas analogiae habetur per solutiones speciales. Quod autem solvere per oppositum sit commune analogum ad speciales solutiones fallaciarum in dictione patet, quia oppositio per prius dicitur de formis contrariis quae sunt in compositione et divisione et accentu et postea de disparatis formis quae sunt in aequivocatione et amphibolia et minime de similiudine diversorum quae est in figura dictionis et propter hoc quia illa diversitas analogiae habetur per speciales solutiones orationum in dictione. Ideo postponitur solutionibus specialibus orationum in dictione.

Ad aliud dicimus quod solutio per oppositum prout oppositum contrahitur ad oppositum secundum formas oppositas proprie sic propria est compositioni et divisioni et accentui. Solutio vero per oppositum prout oppositum sumitur communiter ad diparatum et ad formas contrarias [[sive]] et ad formas similes, sic est communis ad omnes orationes in dictione.

Ad ultimum dicimus quod oppositio \quae/ est solutio communis per prius convenit forte compositioni et divisioni et accentui quam aequivocationi et amphiboliae et figurae dictionis sicut patuit, quia per prius dicitur oppositio de contrariis quam de disparatis et de hiis prius quam de similibus. Ideo praeponuntur compositio, divisio et accentus

ante aequivocationem et amphiboliam respectu illius solutionis
communis et non specialis.

Sic solvuntur omnia.

Roberti codicis Veneti
***Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE45]**

V = Venezia Biblioteca marciana lat. VI.66 (2528),
46r - 46v

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

« ET QUONIAM EST QUIS HOMO TERTIUS HOMO »²⁸⁴. In secunda adaptat solutionem paralogismis in quibus commutatur una species unius generis in speciem aliam, sicut una suppositio in aliam. Sunt enim suppositiones qualitates terminorum, quia ab eis denominantur termini.

Et sunt hic duae partes.

In prima ponit paralogismos in quorum uno commutatur quale quid, sicut omne nomen commune dicitur quale quid significare vel supponere, in hoc aliquid sic : « Coriscus est tertius ab homine et est homo, ergo est tertius a se ». Et est hic accidens, ut patuit in primo libro²⁸⁵, et consequens, si credatur consequentia converti ab homine usque ad Coriscum, eo quod e converso tenet, figura dictionis, si credatur eadem suppositio eius quod est homo et eius quod est homo Coriscus, eo quod similia sunt dictione, in alio commutatur quale quid sicut illud quod est quid. In veritate, adiunctum cum quali, dicit quale quid in hoc aliquid ut « Coriscus musicus » in « Coriscum ».

« QUARE NON EST ETC. », in secunda, ex tunc dictis, concludit quod non contingit exponere quale quid primo modo dictum per aliquod sui singulare determinate. Aliquo tamen modo, scilicet indeterminate, contingit, ut sic dicatur : « Coriscus est tertius ab homine, ergo est tertius ab aliquo homine ». Aliter enim esset commune penitus praeter singularia, quod est contra Aristotelem. Et hinc est quod particularis et indefinita dicuntur simpliciter converti.

---

²⁸⁴. ET QUONIAM EST QUIS HOMO TERTIUS HOMO] ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO A SE ET AB UNOQUOQUE *transtulit Boethius* καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον (22, 178b 36-37).

²⁸⁵. Cf. *Soph. el.*, 5, 166b 28-36.

Iam patet quod non sunt nisi duo modi paralogizandi iuxta hunc locum. Unus quando res unius praedicamenti commutatur in rem alterius ; et huius modorum patet numerus. Alius quando species unius praedicamenti commutatur in speciem aliam, ut quantitas discreta in continuam vel e converso ; et huius modorum numerus latet me, quia huiusmodi species in infinitum possunt procedere. Et ut una suppositio in aliam ; et huius modorum numerus patebit.

Consequenter et universaliter intelligendum quod iuxta hunc secundum modum peccatur quando creditur una species esse alia, vel species suum appellatum, vel quod hoc aliud quod non est propter similitudinem dictionis ad se.

Sed, cum commutatione suppositionis in aliam aliquando fiat locus iste et aliquando non, quaestio est quando sic contingit et quando non. Dicendum quod cum variatur suppositio aut secunda intelligitur in prima et tunc non fit, aut non et tunc fit.

Ad quod sciendum qualiter fit, dividatur suppositio in simplicem, personalem et mixtam.

Simplex est dupliciter. Vel quando terminus communis stat pro nomine speciei, ut hic « homo est species » ; vel pro universali significato termini communis, ut quando terminus communis praedicatur mediante hoc verbo « esse » sine additione, ut « homo est animal », vel etiam subicitur ut « piscis natat in mari ». Et neutrum istorum intelligitur in altero.

Mixta est quando terminus communis in sua ordinatione partim stat pro appellato et partim pro significato, ut hic « piper venditur hic et Romae ». Per ordinationem enim quam habet cum verbo, stat pro appellato, quia, cum dicitur « piper venditur », hoc non est nisi quia aliquod eius appellatum [[eius]] venditur. Per ordinationem enim quam habet cum extremis copulationis, stat pro significato, quia nullum appellatum eius venditur hic et Romae simul et semel. Et haec suppositio in nulla dictarum intelligitur nec e converso.

Personalis suppositio est quando terminus stat pro appellato vel appellatis. Et haec dividitur, quia quaedam est confusa et [quaedam] indeterminata, quae est quando terminus communis non cogitur stare nisi

pro uno solo, ut « homo currit », et quaedam est [46v] discreta, quae est quando subicitur terminus discretus singulariter vel ²⁸⁶ pluraliter. Item, indeterminata, quae est suppositio, dividitur in contractam et non contractam : In contractam ut cum dicitur « homo albus currit », in non contractam ut cum dicitur « homo currit ». Et in neutra istarum intelliguntur signata. Non enim sequitur « homo albus currit vel homo currit ; ergo, iste », sed e converso, [et] propria enim signata intelligitur <in> utraque.

Item, nec suppositio contracta nec signata intelliguntur in prima specie simplicis suppositionis, nec e converso ; nec in secunda eius specie, sed e converso, quia « homo » – sive habeat signatam suppositionem, sive indeterminatam, et hanc contractam vel non contractam – semper ponit universale significatum hominis et non e converso.

Item, nulla istarum trium intelligitur in reliqua nec e converso.

Confusa suppositio est quando terminus communis in sua ordinatione cogitur stare pro pluribus quam pro uno solo, sicut per personalem, mixtam vel per distributivam.

Confusa per distributionem dividitur in confusam tantum et confusam et distributivam ²⁸⁷. In confusa tantum et distributiva intelligitur quaelibet praedicta suppositio personalis et non e converso. Sequitur enim « omnis homo currit ; ergo, homo currit, et homo albus currit, et iste homo currit » et e converso. In confusa etiam et distributiva intelligitur secunda species simplicis ²⁸⁸ suppositionis et non e converso. Sequitur enim « omnis homo est animal ; ergo, homo est animal » et non convertitur.

Sed nec prima species simplicis, nec mixta intelligitur in confusa et distributiva.

Confusa tantum dividitur in confusam pro pluribus et confusa pro paucioribus, cum in prima istarum intelligitur secunda et non e converso.

Et per hoc patet solutio huius « cuiuslibet contradictionis altera pars est vera ²⁸⁹ ; \omnis propositio est altera vel alia pars contradictionis ;

---

²⁸⁶. vel *p.c.*] et *a.c.*.

²⁸⁷. distributivam] distributionem V.

²⁸⁸. simplicis] simplices V.

²⁸⁹. Cf. *Met.*, IV, 8, 1012b 10-11.

ergo/, omnis propositio est vera », quia in prima propositione [si] « altera pars » habet confusam suppositionem tantum et hoc pro partibus universalibus²⁹⁰ contradictionis, aliter enim non est haec necessaria « cuiuslibet contradictionis altera pars est vera ». In minori autem supponit ly « altera pars » confuse tantum et hoc pro pluribus, quia pro omnibus partibus contradictionis et sic commutatur confusa suppositio²⁹¹ tantum pro paucioribus in confusam suppositionem tantum pro pluribus, et haec secunda non intelligitur in prima. Aliter enim dicitur quod hic hoc totum « altera pars est vera » est maior extremitas. Et hoc patet si fiat syllogismus in prima figura sic : « cuiuslibet contradictionis altera pars est vera ; haec est contradictio ; ergo, istius contradictionis altera pars est vera ». Et quia in qualibet praedictarum suppositionum, excepta prima specie simplice et mixta, intelligitur utraque istarum, scilicet tam confusa tantum pro pluribus quam pro paucioribus et non e converso, sequitur enim « omnis homo videt omnem asinum ; ergo, omnis homo videt asinum » et non convertitur. Sequitur enim « omnis <homo> videt hunc asinum ; ergo omnis homo videt asinum » et non convertitur.

Sed iam sequitur dubitatio, quia si quod iam dictum est, est verum, tunc non sequitur : « omnis homo est animal ; ergo quoddam animal est homo » eo quod in confusa tantum non intelligitur determinata.

Dicendum quod in confusa tantum intelligitur determinata ratione ordinationis quam habet terminus stans confuse tantum cum termino subiecto si ab eo dematur distributio, sed non si maneat distributio. Et ideo est peccatum penes figuram dictionis : « omnium oppositorum eadem est disciplina²⁹² ; ergo, eadem est disciplina omnium oppositorum » ; et hic non, « ergo eadem est disciplina oppositorum », quia haec ultima argumentatio tenet per naturam conversionis particularis affirmativae.

---

²⁹⁰. universalibus] universalis V.

²⁹¹. suppositio] suppositione V.

²⁹². Cf. *Top.*, I, 14, 105b 33.

Sed contra videtur enim quod talis conclusio non teneat, quia in universali significato non intelligitur aliquod eius appellatum [[indeterminate]].

Dicendum quod in universali significato intelligitur eius appellatum indeterminate quamvis non determinate, sicut dicit Aristoteles in littera et ideo peccatur hic « omnis homo est animal, ergo hoc animal est homo » et non hic « quoddam animal est homo ».

Sed iam sequitur maior difficultas ex praedictis.

Videtur enim quod nunquam fiet syllogismus in tertio tertiae sine figura dictionis ut hic « quidam homo currit ; omnis homo est animal ; ergo, quoddam animal currit », quia commutatur determinata suppositio in confusam et distributivam. Et haec secunda intelligitur in prima.

Dicendum quod suppositio non est proprietas termini in se, sed quam sortitur ex ordinatione sui cum alio. Et ideo dicendum quod ly « homo » in propositione maiori supponit pro homine currente et similiter iste terminus animal in conclusione pro eodem supponit ; ergo, minor propositio non confert²⁹³ ad hoc quod sequatur conclusio nisi in quantum attribuit eidem animal cui attribuebatur currere in maiore, hoc est : \homini/ currenti. Et per hoc intelligitur secunda suppositio in prima. Et istud est concedendum. Quaeritur cum fit processus a pluribus determinatis suppositionibus ad unam, an fiat peccatum. Et quod non videtur sic esse \multiplicatum/ infert omnem partem multiplicantem. \Et/ hoc patet per naturam totius integralis. Et sic, ut videtur †plures determinatae uni confusae unam determinatam†²⁹⁴, possunt inferre bene.

Et si sit peccatum, quaeritur quod. Et dicunt quod plures determinatae aequipollent uni confusae. Et ideo, respectu eiusdem procedendo a pluribus suppositionibus determinatis ad unam determinatam, est ibi figura dictionis, ut si omnis homo videat Socratem, facta positione, non sequitur « aliquis homo videt Socratem, aliquis videt Platonem et sic de singulis ; ergo, aliquis homo videt hominem omnem ». « Omnis » enim determinate supponens respectu huius « aliquis homo » omnium

---

²⁹³. confert] fert V.

²⁹⁴. determinatam] determinationem V.

singularium respectu videt « omnem hominem » aequipollet uni confuse tantum. Et ideo, cum respectu universalis inferatur una determinata respectu eiusdem secundum rem, est commutatio eius quod est aliquid in hoc aliquid.

Mihi tamen videtur quod non contingit recte assignare figuram dictionis in tali argumento, cum proceditur a pluribus determinatis suppositionibus ad unam ; sed est consequens proprie eo quod convertitur consequentia †et non fit†. Haec enim est solutio Aristotelis paralogismorum secundum consequens, scilicet quod videtur consequentia converti cum non convertatur.

Et intellige quod in omni genere contingit esse paralogismum penes hunc modum figurae dictionis eo quod in omni genere [[reperire]] contingit reperire quale [et] quid et hoc aliquid.

Gratia huius figurae dictionis quaeratur ratio istarum regularum :

« Signum universale \affirmativum confundit/ terminum sibi immediate adiunctum confuse et distributive, etc. »

Et « signum universale negativum quicquid confundit, confundit confuse et distributive ».

Dicitur quod aliquid, natum recipere aliquam dispositionem ei propriam, ipsam recipit secundum totam sui possibilitatem quantum de se est, ut corpus calidum. Sed signum universale est propria dispositio ipsius universalis et ita universale recipiet signum secundum sui totam possibilitatem, nisi impediatur. Et non est impedimentum quando addatur immediate. Quare, cum tota possibilitas universalis sit stare pro omni suo appellato, signum immediate sibi adiunctum faciet ipsum sic stare. Et sic stare est stare confuse et distributive.

Per virtutem autem universalis affirmativae propositionis significatur quod terminus mediate adiunctus signo universali affirmativo, sive ille terminus sit ex parte praedicati vel subiecti, conveniat secundum aliquem respectum termino cui immediate adiungitur ipsum signum, verbi gratia : « cuiuslibet hominis asinus currit ». Ly « asinus currit » secundum aliquem respectum convenit homini. Quia ergo consequens potest

convenire alicui suo antecedenti ²⁹⁵ non conveniente eidem, et asinus est consequens [[ad]] respectu \eius/ appellati ²⁹⁶, hinc est quod, quamvis ly « asinus » hic [[est]] stet pro pluribus, ad nullum tamen illorum contingit descendere. Et sic stare est stare confuse tantum. Istud idem patet in termino stante ex parte praedicati.

Ratio secundae potest esse quia in universali negativa negatur praedicatum a subiecto et per consequens subiectum a praedicato, cum convertatur simpliciter et tam subiectum quam praedicatum est consequens ad eius appellatum et, negato consequente, negatur quodlibet eius antecedens. Hinc est quod in universali negativa [quod] terminus tam ex parte subiecti quam praedicati confunditur confuse et distributive.

Quaeritur de diversa relatione quam multipliciter debeat facere et videtur quod aequivocationem, quia omnis multipliciter in dictione una, quae eadem est secundum materiam et formam, facit aequivocationem. Sed multipliciter circa relationem differentem est huiusmodi ; ergo, facit aequivocationem. Minor patet, quia relativum manet idem cum diversimode refert.

Item, relativum sumit suum significatum finitum ab antecedente ; ergo, si diversa refert, diversa significat et manet eadem dictio ; ergo, diversa relatio facit aequivocationem.

Item, Aristoteles in capitulo de apparenti solutione dicit quod eadem est oratio : « CORISCUS EST MUSICUS, CORISCUS NON EST MUSICUS » et « HIC CORISCUS EST MUSICUS [[et]], HIC CORISCUS NON EST MUSICUS » ²⁹⁷, per hoc significando quod sicut in prima non est nisi apparens redargutio, similiter nec in secunda, pronomine faciente demonstrationem ad diversa. Et eadem ratione relatio est facta diversa <et> facit aequivocationem.

---

²⁹⁵. antecedenti] antecedente V.

²⁹⁶. appellati] appellativi V.

²⁹⁷. CORISCUS EST MUSICUS, CORISCUS NON EST MUSICUS et HIC CORISCUS EST MUSICUS, HIC CORISCUS NON EST MUSICUS] NON ENIM CORISCUM AIUNT ESSE MUSICUM ET NON MUSICUM, SED HUNC CORISCUM MUSICUM ET HUNC CORISCUM NON MUSICUM *transtulit Boethius* οὐ γὰρ Κορίσκον φασὶν εἶναι μουσικὸν καὶ ἄμουσον, ἀλλὰ τοῦτον τὸν Κορίσκον μουσικὸν καὶ τοῦτον τὸν Κορίσκον ἄμουσον (*Soph. el.*, 17, 175b 19-21).

Sed quod faciat amphiboliam videtur quia multiplicitas proveniens ex constructione eiusdem cum diversis facit amphiboliam. Sed multiplicitas ex diversa relatione proveniens est huiusmodi ; ergo, etc. Minor patet quia relativum construitur cum antecedente et ita, si diversa refert, cum diversis construitur.

Quod autem faciat figuram dictionis videtur, quia diversitas suppositorum sub uno termino facit figuram dictionis, ut cum dicitur « Socrates est homo ; Plato est homo ; ergo, Plato est Socrates ». Sed relatio pronominalis facta ad diversa diversificat supposita. Quod patet cum proprium sit pronominis \pro/ proprio nomine poni et certam significare personam et ita, si referat, refert ratione eius quod est proprium. Hoc autem est suppositum et ita refert gratia suppositi ; quando ergo ad diversa refertur, diversificat supposita ; talis ergo diversa relatio facit figuram dictionis.

Et hoc concedunt quidam dicentes nominale referre relativum gratia significati primo et pronominalis gratia suppositi et non, ut dicunt, relatio nominalis facta ad diversa facit aequivocationem et relatio pronominalis facta ad diversa facit figuram dictionis.

Puto tamen quod si relativum referat diversa ut hic « omne aliud quam animal quod et ²⁹⁸ Socrates sunt duo differt a Socrate », vel unum gratia significationis differentis, quod erit ²⁹⁹ aequivocatio eo quod non diversa significat.

---

²⁹⁸. et] est V.

²⁹⁹. erit] esse V.

Roberti de Aucumpno
***Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE48]**

C = Cambridge Peterhouse 206,
180vb - 181ra & 181rb - 182ra (dux)

P = Paris Bibliothèque Mazarine 3489,
36va - 36vb & 37ra - 37va

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

Similiter dicit de aliquibus³⁰⁰, scilicet quod in hac oratione commutatur continuum in discretum. Sed hoc est magis violentum et³⁰¹ primo ponit istam orationem cum dicit « ET PUTAS QUOD QUIS NOVIT »³⁰², secundo « AUTEM [C : 181ra] QUOD OMNE »³⁰³.

Solvit dicens quod omne quod scit sic vel sic scit³⁰⁴. Sed scit³⁰⁵ omnia et ita, cum conceditur³⁰⁶ in singulari et concluditur³⁰⁷ in speciali³⁰⁸, commutatur quid in quot vel³⁰⁹ in quantitatem discretam.

Sed dubitatur, cum in ista oratione ponit quantitatem discretam³¹⁰, quare superius non³¹¹ ponebatur ibi « SIMILES AUTEM »³¹² ubi posuit orationem³¹³ in qua talis est³¹⁴ commutatio. Et dicendum quod hanc

---

³⁰⁰. similiter dicit de aliquibus C] aliter autem dicitur ab aliis P

³⁰¹. et C] *om.* P.

³⁰². *Soph. el.*, 22, 178b 34.

³⁰³. AUTEM QUOD OMNE C] AUTEM QUOD QUIDEM OMNINO P. AUT QUOD QUIDEM OMNE *transtulit Boethius* ἢ ὁ μὲν ἅπαν (22, 178b 36).

³⁰⁴. scit sic vel sic scit C] scit vel hoc scit P.

³⁰⁵. sed scit C] sed non scit P.

³⁰⁶. conceditur C] conceduntur P.

³⁰⁷. et concluditur C] et cum concluduntur P.

³⁰⁸. speciali C] plurali P.

³⁰⁹. vel C] et quid P.

³¹⁰. discretam C] *om.* P.

³¹¹. superius non C] non superius P.

³¹². *Soph. el.*, 22, 178b 8.

³¹³. orationes C] orationem P.

³¹⁴. talis est C] est talis P.

praeposuit omnibus aliis, quia hic est ³¹⁵ commutatio rei in rem quarum utraque non ³¹⁶ habetur ex significato ³¹⁷, sed una ex consignificato ³¹⁸; in aliis autem omnibus habetur utraque ³¹⁹ ex significato ³²⁰.

Deinde solvit orationes in quibus commutatur res unius ³²¹ in rem eiusdem generis, ut quando commutatur quale quid in hoc aliquid. Et ponit duas.

Prima ³²² talis : « ILLE ³²³ EST TERTIUS AB HOMINE ET EST HOMO, ERGO EST TERTIUS A SE » ³²⁴. Similiter potest argui quod sit tertius ab unoquoque. Primo ponit hanc et haec ³²⁵ scilicet oratio ³²⁶ concludens « QUONIAM QUIS EST TERTIUS » est ³²⁷ secundum figuram dictionis. Secundo « NAM HOMO » solvit dicens quod « HOMO ET OMNE ³²⁸ COMMUNE » vel « QUALE QUID », propter commune in substantia, vel « AD ALIQUID », id est commune in relatione, vel « HUIUSMODI » propter commune in qualitate, « SIGNIFICAT ». Et ita si propter hoc quod est tertius ab homine concludatur ³²⁹ quod est tertius a se et ita ³³⁰ commutatur quale quid in hoc aliquid, fit deceptio per indistinctionem

---

³¹⁵. est P] *om.* C.

³¹⁶. utraque non C] non utraque P.

³¹⁷. significato C] consignificato P.

³¹⁸. consignificato C] significato P.

³¹⁹. utraque C] utraque res P.

³²⁰. significato C] consignificato P.

³²¹. unius C] generis *add.* P.

³²². prima C] est *add.* P.

³²³. ille C] iste P.

³²⁴. ILLE EST TERTIUS AB HOMINE ET EST HOMO, ERGO EST TERTIUS A SE C, P] ET QUONIAM EST QUIS TERTIUS HOMO A SE ET AB UNOQUOQUE *transtulit Boethius* καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον (22, 178b 36-37).

³²⁵. haec C] hoc P.

³²⁶. oratio C] orationem *a.c.* P.

³²⁷. est C] et P.

³²⁸. OMNE P] ESSE C.

³²⁹. concludatur C] concluditur P.

³³⁰. et ita C] *om.* P.

eius quod est quale quid et hoc aliquid ³³¹, quorum utrumque sub eo quod est homo comprehenditur.

Secunda oratio est talis : « Coriscus est alter a Corisco musico ; Coriscus est Coriscus musicus ; ergo, est alter a Coriscus ». Et est solutio quod Coriscus musicus est quale quid et ³³² Coriscus hoc aliquid et ita commutatur quale quid in ³³³ hoc aliquid.

Primo tangit materiam orationis ³³⁴, secundo solutionem.

Et haec est ³³⁵ similiter, scilicet est oratio [P : 36vb] secundum figuram dictionis « Coriscus est ³³⁶ Coriscus musicus », scilicet facta quaestione utrum Coriscus et Coriscus musicus sit idem vel alterum. Et bene dico similiter. « NAM HOC », id est ³³⁷ Coriscus, « HOC ALIQUID », « ILLUD », id est Coriscus musicus, « QUALE QUID SIGNIFICAT » ³³⁸.

Deinde addit quiddam ad declarationem solutionis et maxime primae, dicens quod ³³⁹ commune significat quale quid quamvis sub eo continetur ³⁴⁰ hoc aliquid.

« NON EST TAMEN IPSUM EXPONERE » ³⁴¹, hoc est particulare sub commune positum loco communis ponere. Et ne crederetur quod ista expositio causaliter ³⁴² faceret inconueniens, hoc removet ³⁴³ dicens quod non, sed credere ³⁴⁴ quod quale quid et hoc aliquid sunt ³⁴⁵ idem ³⁴⁶

³³¹. fit deceptio per indistinctionem eius quod est quale quid et hoc aliquid C] *om.* P.

³³². et P] *om.* C.

³³³. in C] ad P.

³³⁴. orationis C] solutionis P.

³³⁵. est P] *om.* C.

³³⁶. est C] et P.

³³⁷. id est C] quod est P.

³³⁸. QUALE QUID SIGNIFICAT C, P] QUALE SIGNIFICAT *transtulit Boethius τὸ δὲ τοιόνδε σημαίνει* (22, 179a 2).

³³⁹. quod C] quod quia P.

³⁴⁰. continetur C] contineatur P.

³⁴¹. NON EST TAMEN IPSUM EXPONERE C, P] QUARE NON EST IPSUM EXPONERE *transtulit Boethius ὥστ' οὐκ ἔστιν αὐτὸ ἐκθέσθαι* (22, 179a 2-3).

³⁴². causaliter C] casualiter P.

³⁴³. removet P] respondet C.

³⁴⁴. credere P] credo C.

³⁴⁵. sunt C] sint P.

propter similitudinem dictionis cum tamen non sint idem. Et hoc patet quia ³⁴⁷ exponitur commune per sumptionem ³⁴⁸ particularis loco eius. Et concedatur quod non est idem commune quod praedicatur de multis cum illo particulari et nullum sequetur inconueniens, quia non sequeretur tunc si aliquid sit verum de communi quod sit verum de illo particulari.

In hac ³⁴⁹ parte sic procedit.

Primo concludit quod non est commune exponere et sic ³⁵⁰ sequitur si commune significat quale quid, quare non est ipsum exponere.

Secundo « VERUM EXPONERE » docet quod ³⁵¹ expositio ³⁵² causaliter ³⁵³ non facit deceptionem sed aliud.

Tertio « NON ENIM » monstrat ³⁵⁴ illam ³⁵⁵ causam docens quod hoc aliquid non est idem ³⁵⁶ quod Callias et homo. Et ³⁵⁷ hoc est cum ³⁵⁸ aliquo modo sit idem quod Callias non tamen idem quod homo.

Quarto « NEC ³⁵⁹ SI QUIS » docet quod expositio non ³⁶⁰ ibi ³⁶¹ facit causaliter ³⁶² inconueniens quia ³⁶³ facta expositione non credendo idem esse hoc aliquid et quale quid, « NIHIL ³⁶⁴ DISTABIT », id est ³⁶⁵ nullum falsum accidit.

---

³⁴⁶ idem P] *om.* C.

³⁴⁷ quia C] quia si P.

³⁴⁸ sumptionem P] suppositionem C.

³⁴⁹ hac C] prima P.

³⁵⁰ sic C] hoc sic P.

³⁵¹ quod P] *om.* C.

³⁵² expositio C] quod expositio P.

³⁵³ causaliter C] casualiter P.

³⁵⁴ monstrat C] manifestat P.

³⁵⁵ illam C] illam aliam P.

³⁵⁶ idem P] id C.

³⁵⁷ et C] *om.* P.

³⁵⁸ cum C] sicut P.

³⁵⁹ NEC C] NON P.

³⁶⁰ expositio non] expositus C expositionum P.

³⁶¹ ibi C] *om.* P.

³⁶² causaliter C] casualiter P.

³⁶³ quia P] quod C.

³⁶⁴ nihil C] non P.

³⁶⁵ id est C] enim P.

Ultimo « MANIFESTUM ERGO » ex hoc concludit aliquam ³⁶⁶ causam, scilicet quod non dandum commune significare hoc aliquid.

De secundo plures sunt dubitationes.

Prima est an commutatio eius quod est quale quid in hoc aliquid faciat peccatum.

Secunda an ³⁶⁷ peccatum in dictione vel extra dictionem.

Tertia ³⁶⁸ an indifferenter in quolibet genere praedicamenti.

Quarta ³⁶⁹ de dictis in littera.

De primo sic : quod commutatio eius quod est quale quid in hoc aliquid non ³⁷⁰ faciat peccatum videtur per antiquas instantias. Bene enim sequitur « omnis homo est animal, ergo quoddam animal est homo ». Et tamen est hic ³⁷¹ commutatio a quali quo ³⁷² in hoc aliquid.

Item, consimilis est instantia : « cuiuslibet hominis [C : 181va] asinus currit ; ergo, quidam asinus hominis currit » ³⁷³. Et tamen proceditur a quali quo ad ³⁷⁴ hoc aliquid.

Item, quaeritur gratia huius an processus ab hoc aliquo ad ³⁷⁵ quale quid faciat peccatum. Et ³⁷⁶ quod non videtur. Bene enim sequitur « video Socratem ; ergo, video hominem ». Item, « Socrates est substantia, ergo Socrates est ³⁷⁷ homo ». Sed ³⁷⁸ contra : « est alter a Socrate ; ergo, est alter ab homine » non tenet, ut habitum est in primo libro ³⁷⁹, et hic est mutatio ab hoc aliquo in quale quid.

---

³⁶⁶. aliquam C] aliam P.

³⁶⁷. Secunda an P] secundo aut C.

³⁶⁸. Tertia P] tertio C.

³⁶⁹. Quarta P] quarto C.

³⁷⁰. non C] *om.* P.

³⁷¹. est hic C] hic est P.

³⁷². quali quo P] quale quid C.

³⁷³. quidam asinus hominis currit] *om.* P.

³⁷⁴. quali quo ad P] quale quid in C.

³⁷⁵. aliquo ad C] aliquid a P.

³⁷⁶. Et P] *om.* C.

³⁷⁷. Socrates est P] *om.* C.

³⁷⁸. Sed P] *om.* C.

³⁷⁹. *Soph. el.*, 5, 166b 33-34.

Huius gratia quaeritur quae variatio suppositionis faciat figuram dictionis. Et constat quod non omnis suppositio variata, cum enim dico sic « omnis homo est animal ; Socrates est homo » medium diversam habet suppositionem large sumendo suppositionem³⁸⁰. Hoc dico quia suppositio proprie debetur subiecto et tamen non incidit ibi aliquod peccatum.

Item, cum variatio a confusa tantum ad determinatam dicatur facere peccatum, hoc non videtur per istam instantiam praehabita « cuiuslibet hominis asinus³⁸¹ currit ; ergo, <quidam> asinus hominis currit »³⁸². Bene enim sequitur.

Item, cum sit variatio a pluribus determinatis³⁸³ ad unam³⁸⁴, quaeritur an faciat peccatum. Quod autem non faciat peccatum videtur sic : omne totum³⁸⁵ multiplicatum infert quamcumque partem multiplicantem se³⁸⁶. Hoc patet per naturam totius integralis. Ergo, plures determinatae unam determinatam bene possunt inferre.

Vel si sit peccatum, quaeratur³⁸⁷ quod. Haec autem³⁸⁸ quaestio per omnes differentias suppositionis posset multiplicari et per copulationis differentias, quia quandocumque ex diversa copulatione incidit fallacia, ut patet in hoc argumento : « Deus³⁸⁹ in quolibet instanti³⁹⁰ erit non existens ; ergo, Deus [erit] in quolibet instanti non existet ». Sed hoc magis <ad> disputationem pertinet quam <ad> libri expositionem³⁹¹.

---

³⁸⁰. large sumendo suppositionem P] *om.* C.

³⁸¹. asinus P] *om.* C.

³⁸². ergo, <quidam> asinus hominis currit P] *om.* C.

³⁸³. pluribus determinatis P] determinatis pluribus C.

³⁸⁴. unam P] determinatam *add.* C.

³⁸⁵. totum P] *om.* C.

³⁸⁶. se C] sed P.

³⁸⁷. quaeratur P] quaeritur C.

³⁸⁸. autem P] *om.* C.

³⁸⁹. Deus C] *om.* P.

³⁹⁰. instanti *p.c.* C] instantia *a.c.* C.

³⁹¹. <ad> disputationem pertinet quam <ad> libri expositionem] disputationem percat (sic) quam expositionem C, disputationi quam libri expositioni P.

Dicendum igitur ad primum, ut mihi videtur, quod non quaecumque commutatio a quali quo in ³⁹² hoc aliquid facit figuram dictionis, sed quando est commutatio a quali quo in hoc aliquid respectu eiusdem simpliciter. Si autem ³⁹³ respectu non eiusdem fit commutatio, nihil prohibet argumentum tenere. Et hoc patet sic : dicendo ³⁹⁴ « omnis homo est animal », ly ³⁹⁵ « animal » stat pro quali quo respectu hominis distributi. Si ergo concludatur « ergo, quoddam <animal> est omnis homo », hic ³⁹⁶ est figura dictionis, non autem si sic ³⁹⁷ : « ergo quoddam animal est homo ».

Sed contra hoc dicetur sic. Cum dico sic ³⁹⁸ : « omnis homo currit », terminus communis subicitur ; ergo, dicit quale quid respectu cursus ; et in tertio primae concludendo « ergo, Socrates currit », commutatur quale ³⁹⁹ in hoc aliquid respectu eiusdem. Et tamen non incidit peccatum. Et dico ad hoc quod, etsi terminus communis dicat quale quid, tamen per naturam ⁴⁰⁰ distributionis multiplicatur in actu per omnia supposita et dicit hoc aliquid. Et illud idem hoc aliquid est quod in conclusione sumitur. Maior enim per naturam dici de omni tam ⁴⁰¹ minorem quam conclusionem ex se generat, ut saepe dictum <est> ; modo ⁴⁰² dempto dici de omni et sic dicendo ⁴⁰³ « homo currit ; Socrates est homo ; ergo, Socrates currit », non est mihi dubium hic esse figuram dictionis, quamvis alio respectu sit ibi accidens, ut dictum est in primo libro ⁴⁰⁴.

---

³⁹². in C] ad P.

³⁹³. autem P] non *add.* C.

³⁹⁴. sic dicendo P] sicut enim dico C.

³⁹⁵. ly P] *om.* C.

³⁹⁶. hic P] *om.* C.

³⁹⁷. non autem si sic P] hic autem non si C.

³⁹⁸. cum dico sic P] *om.* C.

³⁹⁹. quale P] *om.* P.

⁴⁰⁰. naturam] *spat. vac.* P.

⁴⁰¹. tam minorem quam conclusionem ex se generat, ut saepe dictum <est>, modo dempto dici de de omni P] *om.* C.

⁴⁰². modo *lectio incerta* P] *om.* C.

⁴⁰³. dicendo P] dico C.

⁴⁰⁴. Cf. *Soph. el.*, 5, 166b 31-32.

Sed adhuc dicitur « omnis homo est animal ; ergo, hoc animal est homo » bene tenet, tamen ⁴⁰⁵ respectu eiusdem est commutatio a quali quo in ⁴⁰⁶ hoc aliquid. Et posset dici ⁴⁰⁷ quod in hoc argumento ⁴⁰⁸ una propositio omittitur quae deberet prius inferri quam conclusio sic : « omnis homo est animal ; ergo, quoddam animal est homo ». Et si ⁴⁰⁹ ulterius inferatur « quoddam animal est homo ; ergo, <hoc> animal est homo ⁴¹⁰ », patet quod respectu eiusdem est commutatio et ideo est ibi figura dictionis.

Sed contra hoc sic obici potest ⁴¹¹. Praeter subintellectum huius propositionis « quoddam animal est homo » fiat descensus sub eo quod est animal cum dico « omnis homo est animal » ac si staret confuse et distributive. Et constat quod incidit peccatum sic arguendo « omnis homo est animal ; ergo, hoc animal est homo ». Et redit idem [P : 37rb] quod prius, scilicet quod non est universaliter verum quod ubi ⁴¹² est peccatum ex tali commutatione, quod hoc sit ⁴¹³ respectu eiusdem.

Et dico ad hoc quod ex hac propositione ⁴¹⁴ « omne animal est homo » non est commutationem facere a quali quo ⁴¹⁵ in hoc aliquid, nisi vel eodem ordine terminorum observato ⁴¹⁶ vel ordine permutato.

Primo modo sic : « omnis homo est animal ; ergo, omnis homo est hoc animal ⁴¹⁷ », « cuiuslibet hominis asinus currit ; ergo, cuiuslibet hominis iste asinus currit », « omnis homo habens filium diligit illum ⁴¹⁸ ; ergo,

---

⁴⁰⁵. tamen P] *om.* C.

⁴⁰⁶. a quali quo in] quale quid in C, a quali quo ad P.

⁴⁰⁷. dici P] ad hoc *add.* C.

⁴⁰⁸. argumento C] *om.* P.

⁴⁰⁹. si ulterius inferatur P] tunc si inferatur ulterius ergo C.

⁴¹⁰. < hoc > animal est homo] hoc animal C, animal est homo P.

⁴¹¹. obici potest P] potest obici C.

⁴¹². ubi C] ibi P.

⁴¹³. sit P] fit C.

⁴¹⁴. ex hac propositione C] extra propositionem P.

⁴¹⁵. quo C] *om.* P.

⁴¹⁶. observato P] obfusco C.

⁴¹⁷. ergo omnis homo est animal P] *om.* C.

⁴¹⁸. illum P] filium C.

omnis homo habens hunc filium diligit illum ». Et sic est commutatio a quali quo in ⁴¹⁹ hoc aliquid respectu eiusdem.

Secundo autem modo non contingit facere commutationem per quam fiat figura dictionis et apparentia in ⁴²⁰ argumento nisi vel respectu eiusdem fiat commutatio ⁴²¹ sic : « omnis homo est animal ; ergo, quoddam animal est omnis homo », vel mediante aliqua propositione subintellecta ⁴²² sic dicendo : [C : 181vb] « omnis homo est animal ; ergo, hoc animal est omnis ⁴²³ homo, et sic hoc animal est homo ». Si autem fiat illatio « omnis homo est animal ; ergo, hoc animal est homo », nullo subintellecto non est ⁴²⁴ apparentia, quia hoc argumentum non apparet bonum per naturam descensus mediante dici de omni, quia descensus ⁴²⁵ per dici de omni ⁴²⁶ non fit permutato ordine terminorum. Si autem fiat per naturam conversionis, constat quod oportet particularem intellegere, quia universalis in particularem convertitur et non in singularem.

Ad aliud dicendum quod, ubicumque respectu eiusdem fit commutatio ab hoc ⁴²⁷ aliquo in quale quid secundum quod est quale quid ⁴²⁸, est peccatum, ut hic ⁴²⁹ : « EST ALTER A SOCRATE, ERGO EST ALTER AB HOMINE » ⁴³⁰ sumendo hominem pro ipso communi ⁴³¹. Sumendo enim pro particulari est conclusio vera, unde si hic staret « homo » pro communi, « homo currit », hic esset ⁴³² peccatum : « Socrates currit ;

---

⁴¹⁹. in C] ad P.

⁴²⁰. in P] hoc *add.* C.

⁴²¹. commutatio] *om.* C.

⁴²². subintellecta P] intellecta C.

⁴²³. omnis P] *om.* C.

⁴²⁴. est C] tamen P.

⁴²⁵. descensus P] factus *add.* C.

⁴²⁶. omni C] est factus P.

⁴²⁷. hoc *p.c* C] quale *a.c.* C.

⁴²⁸. secundum quod est quale quid C] quod P.

⁴²⁹. hic P] hoc C.

⁴³⁰. *Soph. el.*, 5, 166b 33-34.

⁴³¹. sumendo hominem pro ipso communi P] *om.* C.

⁴³². esset C] esse P.

ergo, homo currit ». Sed, quia hic stat⁴³³ pro particulari, non est peccatum. Similiter, cum dico « video Socratem ; ergo, video hominem », quia actus iste qui est videre transit in particulare et non⁴³⁴ in commune.

Ad aliud quod quaeritur⁴³⁵ quae suppositio variata faciat⁴³⁶ peccatum, dico quod variatio confusae in determinatam⁴³⁷ respectu eiusdem universaliter facit peccatum⁴³⁸ ; e converso autem non semper, quia bene sequitur « est hoc animal ; ergo est animal »⁴³⁹.

Ad obiectum⁴⁴⁰ in contrarium per praedicta patet responsio.

Ad ultimum dicendum, sicut communiter dicitur, quod plures determinatae aequipollent⁴⁴¹ uni confusae. Et ideo, respectu eiusdem procedendo⁴⁴² a pluribus determinatis ad unam determinatam, est figura dictionis, ut si omnis homo videat se tantum, inductione facta sufficienter sic : « aliquis homo videt istum⁴⁴³ et aliquis homo videt illum ». Omnes determinatae⁴⁴⁴ suppositiones respectu omnium singularium⁴⁴⁵ huius universalis, <ut hic :> « aliquis⁴⁴⁶ homo videt omnem hominem », aequipollent⁴⁴⁷ uni confusae. Et ideo, cum respectu universalis⁴⁴⁸ infertur una determinata respectu eiusdem secundum rem, est commutatio eius quod est quale quid in hoc aliquid.

---

⁴³³. quia hic stat] quod constat C, quia constat P.

⁴³⁴. non C] ideo P.

⁴³⁵. quod quaeritur C] dicendum P.

⁴³⁶. faciat P] facit C.

⁴³⁷. determinatam P] determinatum P.

⁴³⁸. peccatum C] et *add.* P.

⁴³⁹. non semper, quia bene sequitur « est hoc animal, ergo est animal » C] non sequitur semper. Non enim sequitur « est hoc animal, ergo est animal » P.

⁴⁴⁰. obiectum C] obiecta P.

⁴⁴¹. aequipollent P] aequae possunt C.

⁴⁴². respectu eiusdem procedendo C] procedendo respectu eiusdem P.

⁴⁴³. videt istum P] indeterminatum C.

⁴⁴⁴. determinatae C] istae P.

⁴⁴⁵. singularium C] respectu P *add.*

⁴⁴⁶. aliquis C] aliquid P.

⁴⁴⁷. aequipollent P] aequipollet C.

⁴⁴⁸. universalis C] singularis P.

Sequitur secunda dubitatio, scilicet ⁴⁴⁹ an hoc peccatum sit in dictione. Et ⁴⁵⁰ quod non videtur, quia, cum dicitur « est tertius ab homine, ergo est tertius a se », hic est accidens et consequens, et ita peccatum extra dictionem vel ⁴⁵¹ locus extra dictionem.

Ad quod dicendum quod non est inconueniens ⁴⁵² diversis rationibus ⁴⁵³ figuram ⁴⁵⁴ dictionis et consequens et accidens incidere ⁴⁵⁵.

In quantum enim consequentia econverso tenet quodammodo, sumendo hominem pro particulari, est hic consequens « est tertius ⁴⁵⁶ ab homine ; ergo, est tertius ⁴⁵⁷ a se ».

In quantum autem incidit ibi variatio medii cum apparenti identitate eiusdem, est accidens.

In quantum autem ⁴⁵⁸ propter similitudinem dictionis huius « homo » respectu significati et suppositi vel respectu suppositionis diversae ⁴⁵⁹ fit deceptio, est figura dictionis.

Haec ⁴⁶⁰ autem ex quadam ⁴⁶¹ divisione in fallacia accidentis dicta in primo libro ⁴⁶² magis patebunt intellegenti.

Tertia est dubitatio an haec commutatio solum fit in uno genere an in quolibet genere. Et videtur quod tantum in substantia, quia solum in praedicamento substantiae. Solum enim substantia dividitur per

---

⁴⁴⁹. scilicet P] *om.* C.

⁴⁵⁰. Et P] *om.* C.

⁴⁵¹. peccatum extra dictionem vel C] *om.* P.

⁴⁵². inconueniens C] conueniens P.

⁴⁵³. rationibus P] ibi *add.* C.

⁴⁵⁴. figuram P] figura C.

⁴⁵⁵. incidere P] concidere C.

⁴⁵⁶. tertius P] alius C.

⁴⁵⁷. tertius P] alius C.

⁴⁵⁸. autem P] *om.* C.

⁴⁵⁹. suppositionis diversae C] suppositi diversimode P.

⁴⁶⁰. Haec] hoc C P.

⁴⁶¹. quadam C] qua P.

⁴⁶². Cf. *Soph. el.*, 6, 168b 27 - 169a 4.

commune et hoc aliquid, et non quantitas [non ⁴⁶³ qualitas]. Non enim ⁴⁶⁴ discreta magis quam continua dicit hoc aliquid, nec quale quid. Contrarium tamen patet, quia in quolibet genere est invenire ⁴⁶⁵ superius et inferius, genus speciem et individuum ⁴⁶⁶. †Omne autem individuum respectu generis dicit ⁴⁶⁷ hoc aliquid et species quale quid† ⁴⁶⁸ et ita in quolibet genere est reperire ⁴⁶⁹ commutationem a quali quo in ⁴⁷⁰ hoc aliquid. Et hoc concedendum est ⁴⁷¹, licet manifestius ⁴⁷² et prius inveniatur hoc aliquid in substantia. Nec mirum : est enim primum genus aliis ⁴⁷³ tribuens esse. Et ad obiectum dicendum quod, etsi ⁴⁷⁴ quantitas ⁴⁷⁵ per primam et secundam non dividatur, tamen illa ⁴⁷⁶ divisio per omnia genera debet intelligi quae in divisione substantiae datur ⁴⁷⁷, ut in libro *Praedicamentorum* habet determinari ⁴⁷⁸.

Deinde quaeritur de littera. Cum enim dico « iste est tertius ⁴⁷⁹ ab homine », cum non possit esse tertius ⁴⁸⁰ nisi ratione suppositi, prout haec

---

⁴⁶³. non C] vel P. non qualitas *varia lectio pro non quantitas esse videtur, quam nisi sustuleris, sequentia cum praecedentibus non cohaerebunt*; P *textum laborare perspexerat quidem, sed mederi nequivit.*

⁴⁶⁴. Non enim C] *om.* P.

⁴⁶⁵. invenire C] reperire P.

⁴⁶⁶. genus speciem et individuum C] genus et ita individuum et species P.

⁴⁶⁷. dicit P] est C.

⁴⁶⁸. *Sensus requisitus hic fere esse videtur : omne autem individuum respectu speciei dicit hoc aliquid et species quale quid, sed omnis species respectu generis dicit hoc aliquid et genus quale quid.*

⁴⁶⁹. reperire P] facere C.

⁴⁷⁰. in C] ad P.

⁴⁷¹. est P] nam C.

⁴⁷². licet manifestius P] *om.* C.

⁴⁷³. aliis C] et aliis P.

⁴⁷⁴. etsi C] si P.

⁴⁷⁵. quantitas P] qualitas C.

⁴⁷⁶. illa P] nulla C.

⁴⁷⁷. quae in divisione substantiae datur] quae in divisione substantiae dantur P, qui in praedicamento substantiae dicitur C.

⁴⁷⁸. Cf. *Cat.*, 5, 2a 11-18.

⁴⁷⁹. tertius P] alius C.

⁴⁸⁰. tertius P] alius C.

est vera ly ⁴⁸¹ « homine » dicit hoc aliquid. Et ita non commutatur quale quid in hoc aliquid.

Item, dicit quod exponere commune non facit tertium hominem ⁴⁸² a se. Videtur enim ⁴⁸³ quod hoc sit falsum, quia non facta expositione nullum ⁴⁸⁴ accidit inconueniens.

Ad primum potest dici quod est quale quid dupliciter ⁴⁸⁵. Uno modo ipsum significatum commune per terminum communem, unde cum dico « homo est species », « homo » ⁴⁸⁶ respectu particularium dicit quale quid, etsi ⁴⁸⁷ respectu huius praedicati dicat quoddam ⁴⁸⁸ singulare. Alio modo est quale quid significatum [P : 37va] commune ⁴⁸⁹ contractum ad individua indeterminate prout dicit individuum vagum, hoc est indeterminatum. Et sic, cum dico « homo currit », hic ⁴⁹⁰ dicit quale quid, sed [C : 182ra] non hic « omnis homo currit », propter ⁴⁹¹ hoc quod pro omnibus stat determinate, ita quod ad quodlibet suppositum potest fieri descensus.

Dico igitur quod ⁴⁹² procedendo a primo quali quo ad secundum, est figura dictionis et econverso ; et etiam procedendo ab illo quali quo ad hoc aliquid ; procedendo autem ⁴⁹³ a secundo quali quo ad hoc aliquid est figura dictionis, sed non econverso. Et ideo in processu a secundo modo quali quo ad hoc aliquid ⁴⁹⁴ est uno modo figura dictionis et alio modo

---

⁴⁸¹. ly P] licet C.

⁴⁸². hominem C] *om.* P.

⁴⁸³. enim P] *om.* C.

⁴⁸⁴. nullum C] non P.

⁴⁸⁵. dupliciter P] duplex C.

⁴⁸⁶. homo C] *om.* P.

⁴⁸⁷. etsi P] si C.

⁴⁸⁸. quoddam P] quiddam C.

⁴⁸⁹. commune C] *om.* P.

⁴⁹⁰. currit hic P] *om.* C.

⁴⁹¹. propter] praedicatur C, praedicatur pro P.

⁴⁹². quod C] *om.* P.

⁴⁹³. autem P] *om.* C.

⁴⁹⁴. aliquid est figura dictionis, sed non econverso. Et ideo in processu a secundo modo quali quo ad hoc C] *om.* P.

consequens. Et sic est in hoc proposito : « est tertius ab homine ; ergo, est tertius a se ».

Ad secundum dicendum quod non aliud negat nisi quod totaliter inconueniens non accidit ⁴⁹⁵ propter expositionem communis, sed quia creditur commune et particulare esse idem propter similitudinem dictionis. Et hoc ⁴⁹⁶ est verum ⁴⁹⁷.

Ultimo dubitatur de communi solutione, quare eam praeponit ⁴⁹⁸ speciali ⁴⁹⁹.

Item, quare potius ⁵⁰⁰ locorum in dictione quam extra dictionem unam ponit solutionem.

Item, si solvendum ⁵⁰¹ per oppositum, aut igitur sumendo oppositum contradictorie vel contrarie vel indifferenter quocumque modo oppositum. Et ⁵⁰² iterum aut oppositum conclusionis aut praemissae ⁵⁰³.

Ista communiter dubitantur ⁵⁰⁴.

Ad primum dicendum ⁵⁰⁵ quod, accipiendo commune quod ⁵⁰⁶ de multis specialibus dicitur ita quod illa specialia sunt ex oppositione ⁵⁰⁷ respectu illius ⁵⁰⁸ communis in quantum hoc simplicius et illa composita ⁵⁰⁹, commune prius est quam speciale. Tamen, secundum quod per specialia devenimus in cognitionem ⁵¹⁰ communis, specialia priora sunt ipso communi.

---

⁴⁹⁵. inconueniens non accidit P] non accidit inconueniens C.

⁴⁹⁶. et hoc P] *om.* C.

⁴⁹⁷. verum P] manifestum C.

⁴⁹⁸. praeponit] prius ponit P : proponit C.

⁴⁹⁹. speciali C] specialis *a.c.* P.

⁵⁰⁰. potius C] prius P.

⁵⁰¹. solvendum P] sumendo *a.c.* C.

⁵⁰². Et C] *om.* P.

⁵⁰³. praemissae C] praemissa P.

⁵⁰⁴. dubitantur] dubitatur P, et communiter dubitatur C.

⁵⁰⁵. dicendum C] dubitatur dicendo P.

⁵⁰⁶. quod C] quod est P.

⁵⁰⁷. oppositione] opinione C, appositione P.

⁵⁰⁸. illius P] *om.* C.

⁵⁰⁹. composita P] compositiora C

⁵¹⁰. cognitionem C] coniugationem P.

Ad aliud dicendum quod omnes loci in dictione maiorem ad invicem habent convenientiam quam loci extra dictionem, in hoc, scilicet, quod in omnibus locis in dictione sub unitate vocis plura sunt significata et multis aliis modis. Propter quod potius debent habere unam communem solutionem quam loci extra dictionem. Et hoc etiam⁵¹¹ patet, quia⁵¹² particulae contradictionis a quibus⁵¹³ deficiunt loci in dictione magis conveniunt quam particulae a quibus deficiunt loci⁵¹⁴ extra dictionem. Potest enim dici quod omnes loci in dictione contra unam particulam peccant, scilicet eo⁵¹⁵ quod non de eodem est affirmatio secundum rem et negatio⁵¹⁶.

Ad aliud dicendum quod compositionem et divisionem praeponit quia in hiis locis solutio communis est manifestior.

Ad aliud dicendum quod large sumitur oppositum⁵¹⁷ ad oppositum et disparatum, ut dictum est in sententia. Et non solvendum est dando oppositum conclusionis ut⁵¹⁸ praemissae sed oppositam⁵¹⁹ formam in compositione et divisione, et in aequivocatione oppositum significatum, et⁵²⁰ in figura dictionis disparatum⁵²¹ modum significandi, dicendo « aliquis dat non ut habet » et non « aliquis dat quod non habet ».

---

⁵¹¹. et hoc etiam P] et etiam hoc C.

⁵¹². quia P] quod C.

⁵¹³. a quibus P] a quolibet C.

⁵¹⁴. deficiunt loci C] *om.* P.

⁵¹⁵. eo P] *om.* C

⁵¹⁶. non de eodem est affirmatio secundum rem et negatio C] secundum eodem secundum rem est affirmatio et negatio P.

⁵¹⁷. oppositum *gem.* C.

⁵¹⁸. ut P] vel C.

⁵¹⁹. oppositam C] oppositum P.

⁵²⁰. et C] *om.* P.

⁵²¹. disparatum P] desperatum C.

Roberti anglici
***Commentarium in Sophisticos elenchos* [SE52]**

O = Oxford Bodleian Library Canon. misc. 403,
247vb - 248ra & 248rb - 248va

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

Postea sequitur illa pars in qua mutatur res unius generis in rem eiusdem, sicut quale quid in hoc aliquid, et ponit unum paralogismum dicens : « QUONIAM EST ALIQUIS TERTIUS A SE IPSO ET AB UNOQUOQUE »⁵²². Huiusmodi oratio concludit « QUONIAM ALIQUIS EST TERTIUS A SE » et est secundum figuram dictionis et potest sic formari : « Coriscus est tertius, id est alter ab homine ; et ipse est homo ; ergo, est alter a se, sive tertius ». Et similiter ab unoquoque particulari.

« NAM HOMO ET OMNE COMMUNE », id est « homo » et similiter omne nomen commune non significat hoc aliquid sed quale quid, quasi dicat : bene dico quod hic est fallacia figurae dictionis, quoniam hic mutatur quale quid in hoc aliquid. Nam homo non significat hoc aliquid, sed magis quale quid aut aliquid alio modo et hoc quantum ad alia genera.

Deinde ponit alium in quo mutatur res unius preadicamenti in rem quodammodo eiusdem praedicamenti, quodammodo diversi, et ponit exemplum dicens : « SIMILITER AUTEM ET IN CORISCO ETC. ». Et similiter huiusmodi sunt secundum figuram dictionis, scilicet quae concludunt Coriscum esse idem Corisco musico et esse alterum. « VEL QUALE QUID ETC. »⁵²³, id est †numquam† Coriscus musicus significat quale quid, illud autem hoc aliquid ; id est, Coriscus significat hoc <aliquid> et ita mutatur quale quid in hoc aliquid et potest sic formari : « Coriscum esse est idem Corisco ; sed Coriscus musicus est Coriscus ; ergo, Coriscus musicus est alter a Corisco ».

---

⁵²². QUONIAM EST ALIQUIS TERTIUS A SE IPSO ET AB UNOQUOQUE] ET QUONIAM EST QUI TERTIUS HOMO A SE ET AB UNOQUOQUE *transtulit Boethius* καὶ ὅτι ἔστι τις τρίτος ἄνθρωπος παρ' αὐτὸν καὶ τοὺς καθ' ἕκαστον (22, 178b 36-37).

⁵²³. VEL QUALE QUID] AUTEM QUALE *transtulit Boethius* δὲ τοιόνδε (22, 179a 2).

« QUARE NON CONVENIT ILLUD EXPONERE »⁵²⁴, sciendum quod illud non concordat [248r] proxime dicto, sed illi quod⁵²⁵ dixerat superius : « HOMO ET OMNE COMMUNE NON SIGNIFICAT HOC ALIQUID SED QUALE QUID ». Et appellat hic exponere secundum quod sumitur in libro *Priorum*⁵²⁶, scilicet trahere universale ad particulare⁵²⁷. Unde, quia homo est universale, contingit ipsum trahere ad particulare et ipsum exponere. Intelligendum etiam in inferendo ut dicatur « Coriscus est alter ab homine ; ergo est alter a se ».

Sed bene contingit exponere explanando, scilicet sic : « Coriscus est alter ab homine, quoniam est alter ab aliquo homine, sicut a Platone et Cicerone ». Et hoc est quod dicit : « IPSUM EXPONERE ETC. », id est sed exponere explanando non facit aliquod inconueniens sequi. Unde non facit sequi quod Coriscus sit alter ab homine.

« SED IDEM QUOD HOC ALIQUID ETC. », id est quoniam est verum quod quale sit hoc aliquid et quia posset aliquis credere quod non esset inconueniens si exponitur quale quid per aliud⁵²⁸ quale quid, ut si exponitur homo [et] per hoc quod dico Coriscus musicus quoniam hoc⁵²⁹ non est verum. Illud removet auctor dicens nec si sic exponit etc., id est magis dabit quid sit ibi fallacia si exponitur per illud quod significat quale quid, ut si exponitur per hoc quod dico Coriscus [et] musicus quod est quale quid.

« SEMPER ERIT ETC. »⁵³⁰, id est, commune semper erit⁵³¹ praeter singularia.

Sed non est in essendo sed magis in inferendo manifestum, quoniam « NON DANDUM » etc. Quare manifestum est quod illud quod potest dici

---

⁵²⁴. QUARE NON CONVENIT ILLUD EXPONERE] QUARE NON EST IPSUM EXPONERE *transtulit Boethius* ὡστ' οὐκ ἔστιν αὐτὸ [3] ἐκθέσθαι (22, 179a 2-3).

⁵²⁵. quod] qui O.

⁵²⁶. Cf. *An. pr.*, I, 41, 49b 33 - 50a 4.

⁵²⁷. particulare] particularem O.

⁵²⁸. aliud] illud O.

⁵²⁹. hoc *p.c.*] homo *a.c.*

⁵³⁰. SEMPER ERIT] ERIT ENIM *transtulit Boethius* ἔσται γάρ (22, 179a 7).

⁵³¹. erit] erunt O.

de pluribus non est hoc aliquid sed magis quale quid, supple quantum ad substantiam vel ad ⁵³² aliquid, quantum ad relationem.

Hoc habito infert auctor solutionem generalem ex omnibus praedictis ; et est talis illa solutio quod ad omnes vincere (?) semper sumendum est contrarium nomen ut si concludat in sensu compositionis, sumenda est in sensu divisionis et similiter de accentu. Et si concludit nomen aequivocum in una significatione debet respondens sumere in alia. Similiter et de aliis.

Item, homo significat substantiam, non ergo quale quid. Similiter Socrates significat substantiam ⁵³³, et non ⁵³⁴ videtur significare quale quid.

Ad hoc dicendum quod omne universale significat quandam formam substantialem et ideo dicitur significare quale quid.

Ad aliud dicendum quod obicitur individuum non addit aliquam formam substantialem supra speciem sed solum collectionem proprietatum ⁵³⁵ accidentalium ; quoniam, si significet aliquam formam, sequitur quod species specialissima habeat dividi in individua per differentias accidentales, unde dicendum quod species est totum esse individuorum. Et hoc est loquendo secundum logicum, loquendo tamen secundum naturalem hoc non est verum.

Item, quaeritur utrum suppositionis variatio faciat istam fallaciam.

Et videtur quod non, quoniam in omni syllogismo primae figurae est variatio suppositionis ; ergo, si variatio suppositionis faceret istam fallaciam, tunc hic esset illa fallacia cum sic dico « omne animal est substantia, omnis homo est animal ; [248va] <ergo,> omnis homo est substantia », quia in prima « animal » habet determinatam suppositionem, in alia autem habet confusam. Et ita si variatio suppositionis faceret istam fallaciam figurae dictionis, tunc ibi esset ; <sed> ibi est bonus syllogismus et bonus processus cum sic dicitur :

---

⁵³². ad] quod O.

⁵³³. substantiam] Socratem O.

⁵³⁴. non] ita O.

⁵³⁵. proprietatum] proprietatem O.

« omne animal ⁵³⁶ est substantia ; omnis homo est animal ; ergo, omnis homo est substantia ». Et sic videtur quod variatio suppositionis non faciat illam fallaciam.

Ad hoc dicendum quod variatio suppositionis ⁵³⁷ in eodem situ faciat illam fallaciam, sed in diversis sitibus non facit fallaciam istam sicut tu obicis.

Item, Aristoteles in libro *Priorum* docet quosdam syllogismos vel ostendere vel exponere. Ergo, male dicit hic quod non contingit exponere.

Ad hoc dicendum quod exponere in libro *Priorum* est exponere explanando et sic non negat hic, sed negat <quod> non contingit exponere inferendo.

Item, ipse dicit quod exponere non facit inconueniens. Ergo, bene contingit exponere.

Ad hoc dicendum quod exponere sicut est in libro *Priorum* non est inconueniens quoniam exprimitur idem secundum se totum per partem, et de hoc intelligit cum dicit quod exponere non facit tertium hominem. Sed exponere inferendo facit inconueniens quando creditur quale quid esse hoc aliquid eo quod similiter dicuntur. Et illud facit inconueniens.

Item, ipse dicit quod <si> exprimitur per quale quid non erit aliquod peccatum, et ita multum distabit, quoniam prius erat peccatum.

Ad hoc dicendum quod quale quid non sumitur ibi stricte, sed sumitur ibi universaliter. Dicitur quale quid per formam substantialem, ut homo, vel quale <quid> per formam accidentalem, ut Coriscus musicus. Sic intelligit quod si exponitur quale quid per formam substantialem per quale quid per formam accidentalem, ut homo per Coriscum musicum, peccatum est.

Item, ipse dicit universale unum praeter plures. Et hoc negat in libro *Posteriorum* ⁵³⁸.

---

⁵³⁶. omne animal] omnis homo O.

⁵³⁷. suppositionis] suppositio O.

⁵³⁸. Cf. *An. post.*, I, 11, 77a 5-9.

Ad hoc dicendum quod universale non est unum praeter multos in essendo, et sic intelligit in libro *Posteriorum* ; tamen potest esse unum praeter multa in comparatione ad aliquid aliud, ut triangulus unum est praeter plures per comparationem ad hanc passionem « habere tres angulos ». Et sic universale est unum praeter plures in inferendo.

Item, cum generale sit ante speciale, videtur quod ista solutio ultimo <dicta> debet praecedere cum sit generalis.

Ad hoc dicendum quod illa solutio non est generalis univoce sed aequivoce ; et ideo non oportet quod praecedat sed subsequitur, id est propter hoc infertur ex praedictis specialibus.

Item, quaestio est quare ipse praeponit hic in solutione compositionem et divisionem, cum superius postposuerit ⁵³⁹.

Ad hoc dicendum quod illa solutio est dando oppositum et, quia in composita et divisa minori modo est oppositio, quod ibi est forma opposita in eodem modo. In aliis autem numquam est oppositio, sed solum disparatio.

Et sic patet solutio ad omnia quae circa hoc quaerebantur.

---

⁵³⁹. postposuerit] proposuerit O.

Anonymi Bavarici
Lectura super librum Elenchorum [SE66]

M = Munich Bayerische Staatsbibliothek, Clm 8002,
28va - 28vb

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

Tunc sequitur illa pars « ET QUONIAM EST QUIS ».

Et ista in duas : primo ponit duos paralogismos [[secundo solvit]] secundum quod mutatur quale quid in singulare⁵⁴⁰ et neutrum est restrictum. Secunda ibi : « SIMILITER AUTEM ».

Prima in duas : primo [[duas]] innuit duos paralogismos, secundo solvit. Secunda ibi : « NAM HOMO ».

Prima in duas : primo innuit primum paralogismum, secundo secundum ibi : « ET AB UNOQUOQUE ».

Primus paralogismus formatur sic : « ab homine Coriscus est alter ; Coriscus est homo ; ergo, alter a se ». Conclusionem solum ponit cum dicit : « ET QUONIAM QUIS », id est aliquis est homo tertius a se et paralogizetur sicut dictum est.

Tunc ponit alium cum dicit « Coriscus est alter a Platone et Plato est homo ; ergo, alter ab homine ». Conclusionem ponit cum dicit « ET AB UNOQUOQUE », id est « et Coriscus est alter ab unoquoque », hoc est « alter ab homine » ; et haec est conclusio.

Consequenter solvit et dicit quod homo et omne commune non distributum quale quid et non hoc aliquid significat. Quando ergo dicitur in primo « ab homine Coriscus est alter ; et ipse, etc. », concluditur ac si in maiore esset distributum. Ideo mutatur quale quid in hoc aliquid.

Similiter in secundo, quando dicitur « a Platone Coriscus est alter ; et Plato est homo ; ergo, est alter ab homine », hic similiter accipitur quale quid ut hoc aliquid quoniam, cum dicitur in minore « Plato est homo », ly « homo » est non distributum et habet determinatam suppositionem et, cum dicitur « ergo est alter ab homine », ly « homo » confunditur a

---

⁵⁴⁰. singulare] singulari M.

negatione intellecta in hoc quod est « alter ». Et ita sumitur ut hoc aliquid respectu ipsius in minori, quia in minore sumitur ut quale quid. Quod patet.

Ad ipsum terminum distributum sequitur terminus non distributus et non e converso et illud a quo non convertitur consequentia est quale quid. [Ratio : terminus vero distributus ipsum est quale quid.] Ideo terminus non distributus est ipsum quale quid. Ideo hoc quod sumitur ut quale quid ⁵⁴¹ sumitur in conclusione ut hoc aliquid.

Tunc sequitur illa pars « SIMILITER AUTEM » in qua auctor ponit exemplum secundum quod quale quid significare mutatur in hoc aliquid significare et alterum illorum est restrictum.

Et ista in duas. Primo ponit paralogismum, secundo solvit ibi « NAM HOC QUIDEM ».

In prima dicit sic : « a Corisco musico Coriscus est alter ; sed Coriscus est Coriscus musicus ; ergo, Coriscus est alter a musico ». Et hic similiter « est Coriscus et Coriscus musicus utrum ipsum vel alterum », id est utrum sit Coriscus Coriscus vel alter a se. Et fiat paralogismus ut dictum est. Ecce ibi sumebatur unum singulare contractum vel restrictum « Coriscus musicus », scilicet et appellatum ⁵⁴² singulare, quod est distinctum contra plurale.

Tunc sequitur illa pars « NAM HOC QUIDEM ».

Et ista in duas : primo ponit istum paralogismum ostendendo quod est ibi figura dictionis procedendo a minori distributione ad maiorem per naturam qua unum est restrictum et aliud non.

Secundo solvit alio modo ostendendo quod ibi est fallacia consequentis vel fallacia figurae dictionis procedendo a determinata suppositione ad confusam, non per naturam istius restrictionis. Immo, dato quod non esset ibi aliquid restrictum ad hoc, esset figura dictionis alio modo quam procedendo a minori distributione ad maiorem.

---

⁵⁴¹. quale quid] hoc aliquid M.

⁵⁴². appellatum] appellatio M.

Secunda ibi : « VERUM EXPONERE ». In prima [28vb] dicit quod non sequitur, quia hoc significat quale quid, illud vero hoc aliquid. Ideo figura dictionis.

Vide quid est ibi quale quid et quid hoc aliquid. « Coriscus musicus » est inferius ad « Coriscum » et « Coriscus » est quale quid respectu « Corisci musici ». Nam sequitur : « Coriscus musicus, ergo Coriscus » et non e converso. Ideo, ly « Coriscus » est quale quid respectu « Corisci musici », nunc autem ita est quod ly « alter » habet vim distributionis, unde <si> ipsum additur superiori et inferiori de superiori fit inferius et e converso. Ideo, si dicatur « alter a Corisco musico et alter a Corisco », « alter a Corisco musico » est superius et quale quid respectu huius quod est « alter a Corisco, ergo alter a Corisco musico » et non e converso « alter a Corisco musico, ergo alter a Corisco ». Et ideo ly « alter a Corisco musico », cum ab eo non convertitur consequentia, est quale quid et ly « alter a Corisco » est ut hoc aliquid. Quando ergo dicitur « a Corisco musico Coriscus est alter », « Coriscus musicus » sumitur ut quale quid. Cum autem dicitur in conclusione : « ergo, est alter a Corisco », hic ly « alter a Corisco » sumitur ut hoc aliquid respectu alterius et ita proceditur a minori distributione ad maiorem.

Tunc sequitur illa pars « VERUM EXPONERE » in qua solvit aliter, non quia sit processus a minori distributione ad maiorem sive non per naturam istius restrictionis, sed alio modo. Et dicit sic verum exponere, id est quod ipsum sumatur restrictum non <facit> tertium⁵⁴³ hominem, id est non facit quod hic videtur sequi quod idem sit alter a se ipso. Si enim diceretur « a Corisco est alter Coriscus et Coriscus est Coriscus ; ergo, est alter a se », ly « Coriscus » in maiore non distribuitur sed habet determinatam suppositionem. Sed in conclusione, cum dicitur « ergo, est alter a Corisco », distribuitur sive negatur vel removetur simpliciter. Et ita proceditur in praemissis a quale quid ad hoc aliquid in conclusione. Esse enim non distributum respectu sui ipsius distributi est quale quid quodammodo. Quod ergo hoc quod est Coriscus musicus sit ibi restrictum, hoc non facit quod ista conclusio videatur sequi sive non

---

⁵⁴³. tertium] tantum M.

oportet quod hoc faciat ipsam videri sequi, quia alio modo potest assignari fallacia, quia proceditur a determinata suppositione ad confusam. Et hoc est quod valde prave⁵⁴⁴ ponit in littera et dicit « VERUM » pro « SED », [[de]] « SED EXPONERE », id est sic aliquid esse restrictum vel specificatum non facit tertium hominem, id est non facit ut videatur sequi ista conclusio « alter a Corisco sive alter a se », sed concedere quod hoc sit idem quod hoc aliquid. Non enim hoc aliquid erit esse illud quod Callias. Callias non est hoc aliquid ut sumitur hic hoc aliquid. Immo, potest esse quale quid et idem quod homo.

« NEC SI QUIS EXPONAT », id est nec⁵⁴⁵ si aliquis dicat cum expositione, id est cum restrictione, « DICENDO » Coriscus musicus adhuc « NON EST IDEM QUOD HOC ALIQUID, SED IDEM QUOD QUALE QUID », « NIHIL DISTABIT »⁵⁴⁶. Manifestum ergo quod illud est quale quid, quod⁵⁴⁷ communiter se habet ad multos et a quo non convertitur consequentia. Ideo, dicendum est quod non sequitur « a Corisco musico Coriscus est alter ; ergo, Coriscus est alter a Corisco », quia proceditur a determinata ad confusam. Ideo, exponere non facit tertium hominem. Dubium tamen est quod vult dicere.

---

⁵⁴⁴. prave] pravo M.

⁵⁴⁵. nec] ne M.

⁵⁴⁶. NEC SI QUIS EXPONAT ... DICENDO ... NON EST IDEM QUOD HOC ALIQUID, SED IDEM QUOD QUALE QUID] NEQUE SI QUIS EXPOSITUM NON IDEM QUOD HOC ALIQUID ESSE DICAT, SED IDEM QUOD QUALE, NIHIL DISTABIT *transtulit Boethius* οὐδ' εἶ τις τὸ ἐκτιθέμενον μὴ ὅπερ τὸδε τι εἶναι λέγοι ἀλλ' ὅπερ ποιόν, οὐδὲν διοίσει (179a 5-7).

⁵⁴⁷. quod] quia M.

Anonymi Cantabrigiensis
***Expositio super libros Elenchorum* [SE84]**

C = Cambridge Gonville & Caius College 512/543,
197vb

ad Soph. el., 22, 178b 36 - 179a 10

« ET PUTAS QUOD QUIS NOVIT »⁵⁴⁸. Hic ponit tres paralogismos per fallaciam figurae dictionis.

Primus est quod quis novit, aut novit per inventionem aut per addiscitionem. Sed aliquis novit aliqua duo, propositis duobus quorum unius cognitio scitur per inventionem et reliquum per addiscitionem. Igitur novit illa duo aut per addiscitionem aut per inventionem. Hic est fallacia figurae dictionis quia in maiori accipitur aliquid in singulari numero et significat quale quid et in minori accipitur ly « aliquid » in plurali numero et significat hoc aliquid et sic commutatur quale quid in hoc aliquid.

Secundus est : « Coriscus est tertius ab homine ; et est homo ; igitur, est tertius a se ». Hic est fallacia figurae dictionis quia in maiori accipitur homo pro homine in particulari et significat hoc aliquid et in minori accipitur ly « homo » pro homine in communi et dicit quale quid ; igitur, commutatur quale quid in hoc aliquid.

Tertius est : « Coriscus est alter a Corisco musico ; et est musicus ; ergo, est alter a se ». Hic est fallacia figurae dictionis, quia in maiori accipitur ly « Coriscus » secundum quod est commune ad adiectiva non autem ad supposita, et in minori dicit hoc aliquid ; et sic commutatur quale quid in hoc aliquid.

Consequenter concludit ex praedictis quod commune non debet exponi per singulare signatum quia sic redarguemur et sic concluditur contra nos quod aliquis homo esset alter a se. Sed debet exponi per singulare vagum et sic non redarguemur nec concluditur contra nos quod aliquis homo esset alter a se. Similiter non debet exponi per singulare

---

⁵⁴⁸. *Soph. el.*, 22, 178b 34.

separatum, quia tunc quilibet esset alterum a se. Sic arguendo :
« Socrates est alter a singulari separato ; et est singulare separatum ;
ergo ⁵⁴⁹, est alter a se ».

---

⁵⁴⁹. ergo] etiam C.